

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— © — Budapest, augusztus hó 27. — © —

Krónika.

Glosszák a hétről.

— aug. 25.

Lehet-e a hétről szólni és a Zeysig-ügyről nem beszélni? Távol a bonyodalmas, kicsinyesen fontos ügy személyi részleteitől, világos és bizonyos, hogy piszkos kis politikai művelet lappang Zeysig ur mögött. Azon aztán veszekedhetnek, hogy ki a piszkos, de az bizonyos, hogy piszkos van. A szerző helyett egy szegény ördög állt ki, akinek bizony semmi érdeke, hogy rájesszen a Habsburg-dinasztiára. Bizonyos, hogy a koalíciónak sem érdeke így ijeszteni rá, mert erre nézve vannak egyéb eszközei is és a Dreyfus-féle praktikák a mi politikánkban még nem otthonosak. Ugyancsak lehetetlen akár az udvari, akár a szabadelvűpárt köreiből megtalálni azt az érdeket, mely ennek a röpiratnak a koalíció kompromittálására való gyártását megkíváná. Először, mert udvari párt Magyarországon csakugyan nincs, másodsor, mert az udvar előtt a koalíció amugy is már eléggé kompromittálva van. Ennélfogva, ha a röpirat tényleg megiródott, az csak amolyan outsider-vállalkozás lehet, amit egyes kalandos urak a maguk szakállára csináltak, mint annak idején Szápáry László csinálta a vesztegetéseket. Ezért a koalíciót felelőssé tenni valóban nem lehet s tudunkkal nem is történt az meg, még *Az Ujság* részéről sem, mely a leleplezést kezdte, teljes jóhiszeműen s bizonyára kitűnő információk alapján.

A dolog csekélység maradt volna azután is, ha éppen a koalíciós vezérek, hogy ártatlanságukat demonstrálják, nem meg teszik olyan hallatlan nagy disznóságnak, melyre ők nem képesek. Egy röpiratocska nem maradhat meg csekélységnek, ha Apponyi és Bánffy azt hiszi, hogy ők irhatták volna. Ez adott az affairének súlyt, holott különben a Weiss Julián és *Az Ujság* privát dolga maradt volna. Így azonban nincs megállás, mert már a koalíció azonosította magát ezzel a kérdéssel s minden áron a szabadelvűpártra akarja háritani, amit magára nézve abszurdumnak tartott. Hát nyugodtak lehetünk, ebből sem lesz semmi, valamint abból sem lehet semmi, hogy a koalíció Németországhoz húz és a Habsburgházat detronizálni akarja. A külföldön azonban, ha még soká huzódik a hazaárulási perpatvar, komolyabban találják venni a dolgot. Ezért igazán óhajtandó volna, ha a lapok az egész herce-hurczát abbahagynák.

*

Az apró ujságtaktikák közé tartozik, mikor az ischli tanácskozásokat a szabadelvűpárti értekezlet határozatával, azaz Tisza István győzelmével oksági kapcsolatba hozzák. Kapcsolat elvégre van Ischl és a Lloyd-klub között, de nem olyformán, hogy mert Ischlben ilyen volt a koronatanács lefolyása, amolyan volt a Lloyd-klubé.

Ebben a kérdésben is hasznosabb az elfogulatlan fölfedése a ténynek, mint a politikai befekettése egyrészt, az ellene való tiltakozásnak a tagadásig vitele másrészt. Miért ne ismerhetné el a szabadelvűpárt, hogy közelebb áll a Fejérváry-kormányhoz, mint a koalícióhoz? Hol van kettőjük között, akarásukban, az az elvi meg személyi ellentét, mely a Lloyd-klubot a koalíciótól választja el? Ez is, Fejérváry is, egy irányban óhajtják a kibontakozást: a koalíció engedése útján. Ez is, az is az ex-lex okozójául a koalíciót tartja, nem pedig önmagát. Ez is, az is a nemzeti kívánságok kedvéért nem akarja a dinasztiaival való harmoniát föláldozni. Tiszteletreméltó, okos, hazafias és nemzeti álláspont, minek ezt röstelni, takargatni? Bátoran és nyíltan bevallhatnák, hogy a Fejérváry-kormány ellen csak az a kifogásuk van, hogy nincs többsége. Azaz: nem azt ellenzik, amit ez a kormány akar, csak azt, hogy kisebbségben, jobban mondva párt nélkül kormányoz. Ha ugyanennek a Fejérvárynak ugyanezzel a politikával parlamenti többsége volna, ugy a szabadelvűpárt adná annak a zömét. Ez bizonyos, magától értetődő s volta-képpen nem is értem, miért érzik ezt a szabadelvűpárti urak olyan leplezni való szégyennek?

Ha tehát igaz, hogy Fejérváry álláspontjához meg akarja szerezni magának téli választás útján a parlamenti támogatást, ugy ez egészen korrekt terv. S ha széjjel néz, vajjon kik közül keresse többségét, bizonyára a szabadelvűek közé megy legelébb. S ezek bizvást és fentartás nélkül csatlakozhatnak hozzá, mert hisz' éppen egyetlen kifogásuk honorálásáról volna szó, a kormány parlamentaritás voltánál a megszüntetéséről. Ha tehát Ischlben ilyenemű határozatot hoztak, természetesen a szabadelvűpártra is gondoltak és óhajtották, hogy ez a párt arra az időre maradjon együtt, minél nagyobb számban.

De hogy ugyanugy gondolkodtak volna a Lloyd-klubban, mikor Tisza Istvánnal szolidaritást vállaltak, már csak ráfogni lehet. Ott, ha számbaveszik az új választás eshetőségét, sokkal szkeptikusabban itélik meg annak várható eredményét, semhogy csábitólag hathatna az egyesekre. Ki hiheti közülök, hogy mostanában a Fejérváry-kormány sikeresen tudna választatni? A hivatalos apparátusok a koalíció kezében vannak, a hangulat pedig ugyan csak vele van. Pénz nem sokat érne, ha volna is, mert

hivatalos apparátus nélkül az ugyanannyit ér, mint a puska egy kéznélküli embernek. Csendőr, katonaság megteheti, hogy széjjelveri a választókat, de nem teheti azt, hogy jelentkezzenek. A passzív rezisztencia a választásnál iszonyatos fegyver s a koalíciónak van akkora befolyása, hogy teljes távolmaradásra bírja a választókat, ha az érdekük úgy kívánná.

Az új választás tehát aligha csábitja a liberálisokat a Tiszával maradásra, mert több esélyük volna a másik oldalon. A főmotívum alighanem az, hogy az urak többsége érzi, hogy átmenvén a másik oldalra, még azt a csekély hitelt is elveszítene, mely még most, amíg a fel-döntött oltár mellett hiven kitartanak, mégis kijár nekik. S ott van Tisza Istvánnak nagy egyénisége, mely igazán lebilincseli őket. Csak a háta mögött lehet ellene cselekedni, szemtől szembe vele megmozdul a lelkiismeret s logikája tüzésnél elolvadnak a kicsi konstrukciók, melyekkel ellene vonulni akarnak. Nem értenek vele egyet, de nem tudják megmondani, miben nem és miért nem, ha világossá teszi előttük az ő álláspontját. Innen való, hogy akik minden áron ki akartak lépni, megtették úgy, hogy Tiszának ne kerüljenek a szeme elé, nehogy meginogjanak. De kiszabadulva egyszer személye varázsa alól, kétszeres ádáztsággal szállanak ellene sikra. Azt hiszem, a szelidített tigris, ha szelidítőjére veti magát, sokkal vérszomjasabb, mint a sivatag szabad fenevadja.

*

A gyűlölség közepette — ilyen középpont nélkül a magyar politikai világ nem foroghatott soha — mostanában *Kristóffy* József belügyminiszter áll. Nem azért, mert miniszter, sem nem azért, mert parlamentararis. Ez az ádáz harcz egész pszichológiai körkép. Nagy szerepe van benne, hogy néhány évvel ezelőtt még egyszerű képviselő volt, tiz évvel ezelőtt pláne még jelentéktelen képviselő. S olyan gyors karriert csinált, amilyen csak azoknak van fentartva, akik pályájukat von pick auf, az államtitkárságon kezdhetik. Az ilyen ember természetesen sérti a pickaufok jogkörét s a modern egyenlőség minden osztályfoglaltságát magára szabadítja. Strébernek, rangért, polczért mindenre késznek teszik meg, mert valami disznósággal kell csak szépíteni a tény, hogy ordinaré halandó az ő sineiken robog!

Persze, a támadásoknak országos casus belli is kell. Hát itt van a *Kristóffy* akciója, az általános választójogról. Még érteném, ha mint hajdan a nemzeti párt, a programkiszajátításról panaszkodnának. De nem. Egyszerűen hazaárulásnak teszik meg magát a tény, hogy az ő programjukat vallja. Ami a miniszter és az ellenzék között az egyetlen találkozópon, abból csinálják a legfőbb sérelmet. S fejére olvassák, hogy még 1900-ban ő dörgött leghatalmasabban a választói jog általánosítása ellen s ráolvassák fejére, hogy aki így vélekedett 1900-ban, annak 1905-ben nincs joga másképp vélekedni.

Igazán? A koalíció politikusai között egyetlen egy sincs, aki ma úgy vélekednék, mint 1900-ban. 1900-ban Apponyi a nemzeti párt katonai programját kimerített-

nek vallotta a hűvösvölgyi hadapródiskola fölállításával, most a magyar kommandó is csak foglaló a külön magyar hadseregre. De az egész ország a maga egészében úgy gondolkodik-e ma, mint 1900-ban? Hisz' akkor nem volna koalíció, nem volna ex-lex és nem volna *Kristóffy* sem. Ha nem a gondolkodás változott meg, hát mi hozta létre a politikai változásokat? S ha minden gondolat átalakul, a nagyobb megismeréshez s a fejlődött viszonyokhoz alkalmazkodik, akkor miért kellett volna éppen a *Kristóffy* gondolatának ott maradni, ahol volt, mint a mumia?

A legjobb esetben azonban csak annyit süthetnek ki, hogy *Kristóffy*nak nincs joga az általános választójog zászlaját vinni. De akkor fölvetődik a kérdés: miért nem viszik őket? Korainak tartják? Akkor miért agitáltak mellette? Gyöngék hozzá? Akkor miért ragaszkodnak a koalícióhoz, amely gyöngíti őket? Koalíció nélkül az általános választó jognak kétszázharmincz szavazata volna legalább, koalícióval egyetlen egy sincs, a *Kristóffy*én kívül. Ők maguk exponálják tehát *Kristóffy*t az egyetlennek, aki a nép jogának a képviselője s gyűlölségük egyetlen megérthető motívumának csak azt ismerhetem el, hogy bántja őket, amiért az parlamentararis, a nemzetellenes kormány tagja liberálisabb, radikálisabb, szociálisabb és elvégre nemzetibb, mint ők.

—X.

Stanzák.

Ugy ront a sors rám, mint a szél a nádra.
Alig derült napom alkonyra lejt,
Vágyat, reményt, a küzködés zajába,
Ellankadt szívem lassan elfelejt,
A képzeletnek többé nincs varázsa
Hiu világok fénye meg nem ejt —
Vak szürkeségbe hurczolom a jármot
És a valótól nem csalogok ki álmot.

Nem ad gyönyört többé az áltatás.
Rabszolgá-utját lelkem nyögve rójja.
Csak régi emlék már a kaczagás,
A boldog otthon és az anya csókja.
És céltalan, hol nem vezet csapás,
Futok, miként az erdők vad lakója
Kitudva, úzve, szánalom nélkül,
Erőtlenül, örökre egyedül!

Szívemre szórja gyöngé levelét
A gyermekévek hervadt rózsafája
S eszembe jutsz, te szent, te csudaszép
Gyermekmeséknek Tündér Ilonája.
Mignon, repesve száll lelkem feléd
És mintha minden százszor jobban fájna —
Ó, nékem is volt mit reménylenem,
Sirok, ahányszor rá emlékezem.

Olyan volt lelked, mint a dél verője,
Sugárba éltem érted öltözött,
Ábrándjaim az ujjad fonta-szötte.
Uton te vittél rózsafák között.

A róza hol van? Rég kidőlt a tője,
Te másé lettél, én meg üldözött —
Nincs semmi dolgom már e nagy világon:
Csupán siratni árva ifjuságom.

Virágos partot ért a csolnakod,
Mig engem űz az élet szennyes árja
Mohó szived gyönyörbe ringatod,
Enyém nyugalma is hiába várja.
Köszöntelek a mélyből, elhagyott
Meseföldemnek tündérszöke lánya —
Ki nyomorultan és oly messze tőled
Már álmodozni sem merek felőled.

Mezey Sándor.

Trivulzio szeme.

Irta: CHOLNOKY VIKTOR.

Van nekem egy egészen különös barátom, akivel az összetalálkozásaim is mindig szokatlanok, különösek és arról tanuskodók, hogy az élet véletlenségei tulajdonképpen nem véletlenek, hanem valami megmagyarázhatatlan, akarat rendszeres működésének az eredményei.

Ez a barátom egy hórihorgas, fekete és kampósorru dalmata. Illetve nem is dalmata már, hanem abból a sajátos, sem nem szerencsés, sem nem szerencsétlen véregyüleből való, ami az Adria északi sarkában szűrődött össze az olasz és dél-szláv vérenek a megkeveredéséből és amit szeretnék kvarneró-kreolnak nevezni el. Mert ebben a keverékfajban nagyon sok kreolság van. A teste a dél-szláv-tól kapta a marcialitást, az olasztól a villogó szemet és fekete haját. A lelkében ott van a morlák vadsága, de már csak szilajsággá enyhülve az olasz gyávaságától, a tengerparti nép vállalkozó kedve, egyesülve a hegylakó makacs kitartásával, a szláv elandalódás az olasz üzleti szellem mellett, a lazzaroni semmittevés vágya a kecskepásztor munkabírásával. Ez a faj kontemplatív és mégis cselekvő; megvan benne a kezdésre való nagy tehetség, de hiányzik belőle a siker végérvényes megfogásának a képessége.

Azonkívül szereti a bombasztot és a pózt, mint az olasz s a beszédjében is használja. De amellett része a lelkének a mesemondás és az egyszerűség; elkalandozó és tárgyias az előadásában is.

Az én barátom mind ezt a kvarneró-kreolságot egye-síti már a nevében is. Amanchich Trivulzionak hívják. A külseje is, a lelke is, meg a beszélgetése is teljesen megfelel ennek az elejében lágyan szláv, végében pompó-zusan és pózolóan olasz névnek.

A multjából aránylag keveset tudok. Csak annyi bizonyos, hogy mint egészen fiatal ember a fiumei dohány-beváltó hivatalban volt napidijas, vagy írnok, vagy más efféle félfináncz, azután pedig felkerült Budapestre, itt a kifejezetten lágy és a körülményekhez alkalmazkodó természetével csaknem egészen elmagyarosodott és — ha jól emlékszem — én az evolúciójának ebben a szakaszában ismerkedtem meg vele akkor, amikor a ferencvárosi dohány-gyárnak volt valami alantasabb tisztviselője.

Valahol a Márton-utczában, vagy Viola-utczában ismerkedtünk össze egy kicsiny kis vendéglőben, de az ismeretségünk csakhamar véget ért. Trivulzio eltűnt Budapestről. S a véletlen, amelyről az imént konstatáltam, hogy nincsen, csak három év múlva hozott össze vele megint Velenczében, ahol akkor a Riva dei Schiavonin laktam az Aurórában. Az ebédlőben találkoztunk s ő ismert rám,

nem én ő rá, épp úgy mint ismétlen elmuló két esztendő után is ő szólított meg Marseilleben a Cannebièren.

Akkorra már tekintélyes és csak a muzulmán talik-írás tarkaságával összehasonlítható mult volt mögötte. A jelenébe ez a mult úgy hatott át, hogy szeretett kissé inni. Különösen a gröggot szerette, ezt a par excellence kalandorok-italát. A Cannebièren mondta el nekem szláv beszélőkészséggel és olasz fantáziával, hogy megszökve — mert úgy szökött meg, — Budapestről, Fiumében fűtőnek szegődött el egy hajóra. Azután gyöngyhalászati vállalkozó lett Ceylon szigetén, meggazdagodott és megvett egy vulkánikus szigetet a maláji tenger-szorosban; amikor pedig ez a sziget egy nagy erupció következtében elsüllyedt a tengerbe, ő uszva mentette meg az életét és Ombaynál felmenekült egy portugál hajóra.

A portugál hajó Camortelha szigetére ment, beszedni a bennszülöttektől az adót. Amanchich utközben olyan önérzetesen viselte magát, hogy Camortelhán a kapitány kidobatta a hajóról s mindössze egy puskát, meg száz darab töltést adott neki utravalóul. Ő a puska, meg a száz töltés segítségével egyeduralkodóvá küzdte fel magát Camortelhán és kikiáltatta magát császárnak; a száz töltés képviselte nála a hadsereget, a kis darabokra felaprózott nadrágszija pedig a pénzügyeket, mert több szíjj nem lévén a szigeten, ez volt az egyetlen anyag, amiből hamisíthatatlan pénzt tudott előállítani.

Amikor elfogyott a száz töltése, akkor egyszerre beállt a devalváció is, a bennszülöttek nem fogadták el többé a szíjjdarabokat valutának, palota-, azaz hogy kunyhó-forradalom tört ki és Trivulzio lélekvesztőn menekült volt birodalmából. Francia hajó vitte Marseillebe, ahol egy kormányozható léghajós famulusává szegődött be. A kormányozható léghajósról egy felszállás alkalmával kiderült, hogy ő ugyan kormányozható, de a léghajója nem az: egyszer mindenestül belezuhantak az If sziklái mellett a tengerbe. A kormányozható és a kormányozhatatlan benne maradtak, Trivulzio kiuszott.

Mindezt az akkor való találkozásunkkor úgy mondta el nekem, mint ahogy például én mondanám el egy fogam kihuzásának a történetét, vagy ahogy más elmondja az esetét, amikor a komfortáblai egyik kereke eltörik alatta. Nemes egyszerűséggel, de azért mégis úgy, hogy a saját bátorsága és lélekjelenléte lehetően kitűnjék.

Elmult megint két esztendő és én nem találkoztam a barátommal. Tavaly azonban az orvos, kehes tudóm miatt, leküldött megint a tengerre. Fiumében stációt tartottam és én Fiumében nem a tengert szeretem, — hiszen nincs is ott tenger, — hanem a Gomilát. Ezt a csudálatosan kusza, hegyoldali városrészt, amelynek az utczái olyan vékonyan és olyan kanyargósan csavarodnak egymásba, hogy az emberben okvetlenül az a gondolat támad: ha Fiume ember volna, a Gomila alkotná a beleit. Két méter széles utcák, két oldalt két-három emeletes házakkal szegélyezve, előttük igazi olasz, déliesen cigány-élet, amely a család semmi intimitását nem véli elleplezni valónak a nyilvánosság elől. Ebben a városrészben a pofozkodástól a csókolódzásig s a nagymosástól az emésztésig minden esemény az utcán folyik le. Ezért örültem érdekes benne az élet.

Bementem egy osztériába és a negyedik lélegzet-vétel után hozzászokva a halbűzhöz, meg az avas olaj szagához, körülnéztem. Az ikszlábu, surolt fenyőfa-asztal másik végén Amanchich Trivulzio ült. Ezuttal én ismertem meg és megszólítottam. Örvendve felelt a szavamra, de az örvendezésében volt valami bágyadtság, egyáltalán az egész arcában volt valami idegenszerű, amit nem tudok mással kifejezni, csak azzal, hogy: csókaszerűség. Amint ránézett a feketevörös dalmatival félig telt poharára, féloldalt fordította a fejét, olyan mozdulattal, mint ahogy

a madár szokott nézni, különösen a csóka, — amire a fekete arcza és a hegyes orra is nagyon emlékeztetett engemet.

— Trivulzio, emlékszik rám?

Kormosan fekete szemében egyszerre olyan mosolygás csillant meg, amilyen csak a leglágyabb kék szemben ragyoghat, — ez is kvarnéró-kreolság volt.

— Hogyne emlékeznék, signore. Legutóbb, amikor Marseilleben találkoztunk, jó groggot fizetett... most is meginnék egyet. A Tereza nagyon érti, hogyan kell keverni.

A fejem billentő mozdulatára oda hozták neki a groggot, közelebb ültünk egymáshoz és Trivulzio egyszerre megtalálta a szavát:

— Ott Marseilleben akkor nagyot pottyantam és mégsem történt semmi bajom. És lássa, milyen a sors, onnan Genuába vetődtem, ott meg sokkal kisebb dologból nagy baj történt velem.

— Ugyan?

— Ugyám. Tudja, mynheer, az ember sohasem lát-hatja előre, hogy mi válik a javára, mi a kárára. Mondhatom magának, hogy igazságosabb valami nincs a világon, mint a sors, mert csak az tud igazán igazságtalan lenni. De azután mindenkivel az. Így védelmezi meg a maga reputációját.

Közbeszóltam és azt kérdeztem tőle, hogy miért tartja olyan nagyon igazságtalannak és egyben igazságosnak a sorsot.

— Mert velem egyben követte el mind a kettőt, — felelte. — Ha a levegőbe repülhettem volna a szigetemenl együtt, vagy ha Camortelhán agyonverték volna, avagy ha az If mellett belefutok a sósvizbe: á la bonheur, azt mondanám... azaz, hogy a fenét mondanám... hogy a sors igazságos volt. Ha kifordítja ezeket az eseteket, — (és meg kell vallanom, hogy Trivulzio itt adósom maradt a bővebb magyarázattal) — akkor lehet mondani, hogy igazságtalan volt. De velem sem így, sem amúgy nem bánt. Nézze!

És ezzel odanyomta a balkeze hosszú és meglehetősen piszkos mutató ujját a szeme alá. Felhuzta a képe balfelét s a következő pillanatban odaesett eléje az asztalra a félszeme. Üvegből volt.

Most értettem meg már a csóka-tekintetét. Csak a jobbszemére látott és ez tette, hogy olyan félszegen forgatta a fejét, amikor nézett.

— Hogyan? Elveszítette a félszemét? Mondja el, hogyan történt a dolog.

Trivulzio kiitta a groggját, rásandított Terezára, aztán, mikor már előtte állt a másik grogg is, azzal a széles, hosszú időre elhelyezkedő mozdulattal ült végig a széknél, mint az az ember, aki el akar valamit mondani és szereti is azt a valamit elmondani.

— Hát, tudja, effendim, — kezdte, — mondtam már, hogy Marseilleből Genuába vetődtem. Ott esett meg velem a baj. Jobb hijján elszegődtem egy hajóra, amelyik kattunál rakodott meg Rio de Janeiro számára. A legénység csupa piszkos lombardi gazemberből állt, akik arról híresek, hogy a legcsunyábban tudnak káromkodni az egész világon. Egy, valami Jacopo nevű volt köztük, aki még a többit is fölülmulta a szája öblitelenségével. Nem szeretek nagyokat mondani, de ez az ember valósággal a lábuknál fogva huzkodta ki a szenteket a felhők közül. És megvolt az az ocsmány szokása, hogy mindig a hölgyeket bántotta. Szent Józsefnek, Szent Kristófnak, Szent Márknak békét hagyott, de Santa Barbarát, Santa Catharinát, sőt magát a Boldogságos Szület is mosdatlan szájjal szidta.

Egyszer rakodásközben megcsuszott és leesett a hajó nyitott belsejébe, rá a kattunkötésekre. Igaz, hogy sántítva mászott fel, mert nagyon megütötte a tomporát,

de mégsem kellett volna neki tenni azt, amit tett. Tudja mit tett? Amint felért a fedélzetre, lekapta a fejről a hosszú horgolt frigiai sipkát és elkezdte bele összeszedni a szenteket. De csak a hölgyeket:

— Santa Barbara, Santa Annunziata, Santa Benigna, Santa Francesca, Santa Catherina di Siena, Santa Catherina d'Alessandria, Santa Magdalena, Santa Coleta, Santissima Virgine di Loreto!

És minden névre beleütött egyet az öklével a sipkájába és amikor együtt voltak benne mind a szent asszonyok, akkor közbük pökött. Aztán a földhöz vágta az egész szent társaságot.

No hát erre aztán én bennem is eldőlt a borju. Odaálltam eléje és azt mondtam neki:

— Hallod-e Jacopo. Ha valami bajod van a felhőkön túlra, hát azt intézd el a férflakkal. De az asszonyokat ne bántsd! Corpo di porco e corpo di Bacco, azokat ne bántsd, mert a kezemben marad a füled!

Azt felelte rá, hogy pofonütött. Nagyon megütött, mert erős ember volt. Megszédültem, de csak egy pillanatra, aztán visszaütöttem. Ugy ütöttem vissza, hogy azóta három fogát az órája lánczán viselheti, ha akarja. Káprázott a szemem, de azért meg tudtam olvasni, hogy három fogát pökte ki. Öire akart kapni velem, de én nem adtam be a derekamat és — ez volt a bolondság tőlem. Így történhetett meg megint az az igazságtalan igazság, hogy nem a gerinczemet törte el, nem is a fogat-fogért igazságot csinálta meg rajtam, hanem ráczáfolvá a bibliára: szemet vett a fogért... kiütötte a félszememet.

... Trivulzio itt búsan, félszeg nézéssel bámult rá az asztalon fekvő üvegszemre és odaszólt Terezának, hogy hozzon neki még groggot. Aztán így folytatta elbeszélését:

— Ispotályba vittek, ott raggatták a szemem helyét, vagdaltak is rajtam, azután ezt az üveget adták. Amikor kieresztettek, a félszememmel úgy éreztem magamat, mintha csak félemler volnék. Biz' Isten, azt kezdtem érezni, amit kétségbeesésnek neveznek.

De aztán megembereltem magamat. Sőt hamar hozzá is szoktam ehhez a feleséghez. Higyje el nekem, hogy ha az embernek kiütik a félszemét, abban is van gyönyörűség. Csak ki kell élvezni tudni. Én például, amint a búslakodásom elmúlt, roppant jókat mulattam azon, hogy a házakat, amikről addig tudtam, hogy kőből vannak építve, most úgy láttam, mintha papirosból készültek volna. A félszememmel, a felevak ember prespektíváján az egész világot kezdtem a valóságos mivoltában látni meg: kártyavárnak. Nekem, — már hogy a testi *nekem*-nek, — nincs három dimenzió, csak egy, — mindent laposnak látok.

Emellett a félszememnek egyszer majdnem a hétköznapi életben is hasznát vettem, ott lenn Uj-Zélandon, ahova a meggyógyulásom után kerültem. Ha fizet még egy groggot azt is elmondom, hogyan történt.

... A grogg ott volt előtte és Trivulzio folytatta:

— Uj-Zélandban megint gazdag emberré lettem, czukornáddal spekuláltam és beütött a dolog úgy, hogy ültetvényt vehettem magamnak. Nem volt nagy dolog az egész farm, de csinos volt. Negyven hold, rajta dorongos fedelű kis házikó, de olyan csinos, hogy Sárosmegyében kastélynak neveznék.

A czukornád-ültetvényemen maorik dolgoztak. Tudja mi a maori? No igen, természetesen bennszülött is, de amellet ő a szürkésbarna bőrbe belevarrott semmittevés is. Uram, — én ismerem a nápolyi olaszt, tudom, hogy mi a szvahéli néger, láttam Délamerikában laplata-kvarteront, aki félig éhen volt halva, mert lusta volt enni, de a lomhaságnak, az alávalósággá magasztosult munkakerülésnek azt a virtuóizitását, amit a maorj tud elkövetni, még sehol sem tapasztaltam. A munkásaim között, — voltak vagy nyolczvanan, férfiak, nők vegyest, — csak korbácsal-

tudtam rendet tartani. Pedig a czukornáddal, amikor az aratása van, nem lehet tréfálni. Ha a learatott nádat eső éri a szabadban, tüstént megduzzad, a czukor kátránynak folyik ki belőle, maga a nád meg megposhad s olyanná lesz, mint a savanyított káposzta.

Ilyen viszonyok közt történt velem az, hogy amikor már harmadnapja arattam és hordattam be a csűrökbe a nádat, egyszerre táviratot kaptam Aucklandból, olyant, ami miatt másnap feltétlenül oda kellett utaznom. Hosszadalmas volna elmondanom, hogy miért, elhiheti a szavamra is, hogy el kellett utaznom.

Hát, — sok rossz éjszakám volt már az életben, de olyant még nem éltem keresztül, mint aznap. Ha nem utazom el, a melbournei bank új-zélandi fiáléja egyszerűen elveszi mindenemet. Ha elutazom, magukra kell hagynom a maorikat, azok leféküsznek a fülükre s én másnap mehetek kátrányt, vagy savanyított káposztát árulni. A hideg lett egész éjjel és amikor hajnalodni kezdett s még mindig nem tudtam semmi okosat kigondolni, akkor már valóságosan beteg voltam. Tudja, usted, hogy nem szeretek nagyokat mondani, de azon a hajnalon kinomban valósággal halálfejeket izzadtam.

Ugy keltem fel, ahogy lefeküdtem. Azaz, hogy... dehogya is úgy. Amikor odavánszorogtam a mosdóhoz, hogy helyre tegyem az éjszakára vízbe dobott félszememet, még a lábom is alig birt. Belenyultam a vízbe, kivettem belőle ezt az üvegdarabot és a következő pillanatban megtaláltam a nagy kérdés megoldását. Vagyoni sikerem Kolumbus-tojását. És ez a tojás olyan nagy volt, olyan hatalmas, hogy a Kolumbusa felért a legnagyobb struczczal is...

Felkapkodtam magamra a ruhát, aztán szaladtam ki az ültetvényekhez és felvertem a szabadban alvó maoricordát. A szó szoros értelmében úgy kellett felvernem őket. Kidörzsölték a szemükből az álmat, — ez az ő reggeli toaletjük egyetlen pipereeszköze, — aztán szokás szerint körbe sorakoztak körülöttem. Ilyenkor szoktam végigverni őket részben a tegnap elkövetett, részben a ma elkövetendő gáztettekért. Azon a napon azonban nagyon szelid voltam, sőt barátságos. Amikor felálltak körülöttem, így szóltam hozzájuk:

— Ti bivalytermészetű gazemberek! Tudjátok, hogy ma estig be kell hordanatok az utolsó szál nádat is. Tető alatt kell lenni mindennek. Ellenben azt nem tudjátok, hogy én most elutazom és csak holnap reggelre jövök vissza.

A sok gazembernek egyszerre mindnek felcsillant a szeme. Keményen rájuk néztem, aztán így folytattam:

— Én tehát elutazom. De ne gondoljátok, hamuszínü zsványok, hogy azért megmenekültök a munkától! Mert én ugyan elmegyek, de a szememet, azt itt hagyom. Ide teszem, nézzétek, ennek a lefűrészelt törzsű fának a tönkjére s innen látni fog benneteket.

Azzal csett, kinyomintottam az üvegből való szememet és odatettem a fatörzsre. Melléje a korbácsot.

— Látjátok, — folytattam, — hogy ami belőlem lát és ami üt, az itt maradt. Ugy viseljétek magatokat!

Teljes siker. A maorik eszük nélkül rohantak a munkára, én pedig egészen megnyugodva indultam útnak a bicziklimen. Mert Új-Zélandon ma ez az egyetlen modern közlekedő eszköz a sziget belsejéből a lakott helyek felé.

No, ön most már teljesen meg van nyugodva, ugy-e, hogy az európai kultúra ismét diadalt ült az én fortélyommal a vadak fölött? Hiszen olvasta Gerstaeckerben is, Cooperben is, Mayne Readben is bizonyára, hogy a vad népek lefőzésére elég egy jó, talpraesett, egészséges ötlet. Hát én mondhatom magának, hogy a három fentebb tisztelt ur úgy hazudik, ahogy csak kifér belőle. Folyton csak a mi ötleteinket emlegetik, azokkal dicsekednek, de

mindig óvatosan sikkasztják el azt a tényt, hogy a vadaknak viszont vannak ellenötleteik. Amelyek még jobban a talpukra esnek, mint a mieink.

Az förtént velem, hogy Aucklandban az előre gondoltnál gyorsabban és szerencsésebben végeztem, úgy hogy még az nap délután elindulhattam haza. Szakadó esőben érkeztem meg. A farmomon minden, de minden pocskékká volt ázva. A poshadt czukornád szaga fél mértföldről érezhető volt, a maorik ott benn aludtak abban a csűrben, ahova a termést kellett volna behordani.

Csak egy dolog, csak egyetlen egy dolog nem ázott meg az egész telepemen. Ez, tulajdon ugyanez az üveg szem, ami most itt fekszik előttem az asztalon. Mert ez az egyik vagdaltképü maori-asszony, amint kihúztam a lábamat hazulról, letakarta egy bádögbögrével. Ezek a barmok egészen babonásak és ahogy elhitték, hogy az üveg szemem látja őket, úgy hitték azt is, hogy ha letakarják, akkor egyáltalán nem fogom tudni, hogyan engedték pusztulni a czukornádamat...

... Trivulzió elhallgatott, bánatosan dugta vissza fejébe a félszemét és szinte csak magának szólva, morgogva mondta:

— Csak azzal a néppel lehet boldogulni, amelyik félig-babonás. Azzal is csak úgy, hogyha a hívést is, meg a nem-hívést is a kellő alkalommal tudom felkelteni benne. Ha én ezt akkor tudtam volna, amikor még megvolt a czukornádam...

Már a groggja sem volt meg; jobban sietett vele, mint a tanulsággal. Mélabúsan, oldalaslágg, mint a csóka, nézett bele az üres pohárba, aztán megmozgatva fején a szalmakalapot jószakát kívánt és elment, eltűnt a Gomila éjszakájában.

Krónika II.

Botrányok.

— aug. 26.

I.

Turfbotrány.

Amikor a lovak nem úgy verik meg egymást, ahogy kellene, akkor az emberek úgy verik meg egymást, ahogy kellene. Bizonyosan a lovaknak volna igazuk, ha a lovaknak egyáltalában igazuk lehetne. De szegény párak nem tudják, hogy miért futnak és hogyan fussanak, és ami fő, nem tudják, hogy az ő futásuk nemcsak becsület dolga, de pénz kérdése is.

A ló, higyjék el, nem tehet semmit a keddi turfbotrányról. A ló mindég megtenné a maga kötelességét, ha annyi sok embernek nem volna hozzá köze. De hát a lónak a nyakára ültetnek egy sovány legényt, aki kormányozza. Ennek a kis legénynek nagy igényei vannak. Szereti a cognacot, szereti a menyecskét, szereti a lumpolást, meg félre is akar tenni valamit, hogy ő is ur lehessen majd egyszer. A vékony fiu tehát fogad. Vagy úgy fogad, hogy ő nyer a lovával, vagy úgy fogad, hogy más nyer a lovával. És a lónak (meg a publikumnak) sejtelve sincs róla, mért van az, hogy egyszer hajtják, máskor tartják azt a szegény paripát.

De nevetséges dolog ilyen nagy ügynél holmi kis lovászgyerekekről beszélni. A lovászgyerek az még semmi.

Annál sokkal nagyobb ur a jockey, akinek miniszteri fizetése van és olyan mellékjövedelme, mint egy panamistának. De ennél is nagyobb ur a trainer, aki százazretet ad a lányának hozományul. A trainernél is van nagyobb ur, aki parancsol neki: a maneger. És még ennél is van nagyobb hatalom: az istálló-tulajdonos.

A lónak hiába magyaráznám, de talán a publikum megért, amikor szokatlan oldalról próbálom megvilágítani a lóverseny-ügyet.

A lóverseny-ügyből a következő kiadásoknak kell fedeződniök:

a) Jockey-klub és lovar-egylet költségei. Mindegyiknek palotái vannak, hatalmas versenyterei, száz meg száz tisztviselője és alkalmazottja. A kettőnek a háztartása nagyobb, mint egy német uralkodó fejedelmé, a cselédsége több, mint az esztergomi hercegprimásé. Az évi költségvetésük milliókra megy.

b) Istállófiuk, lovászok, jockeyk, trainerek, manegerok. Ezek nem olyan kicsi legények, mint méltóztatnak gondolni. Ha be akarnók őket illeszteni a ranglistába, alighanem a miniszteri tanácsossal kerülne egy sorba a lovászyerek. A Taralok pedig höher hinauf. Ezeknek is milliókra megy az évi költségvetésük.

c) A bookmakerek. Az avatatlan ember azt mondja, hogy: »Ej haj, a bookmaker fogad. Vagy nyer, vagy vesz. Meggazdagszik, vagy tönkre megy!«

Nem igaz, tisztelt avatatlan ember. A bookmakernek nyerni muszáj. Mert elvégre neki is meg kell élnie, egy kis vagyont is kell szereznie, s ami fő, kell hogy pénze legyen bőven, mert különben miből fizetné ki a »belső emberek« járandóságait? Ha véletlenül rosszul menne a bookmakereknek, gondoskodás lesz róla, hogy jól menjen. Egyenesen vigaszversenyek rendeződnek a számukra. Információkat kapnak, hogy lábra álljanak és — legyen miből kifizetni a beavatottak járandóságát.

d) A lovak. Nagyon drága dolog egy versenyistálló. »Az anyag« beszerzése, eltartása, trainirozása sok pénzt eszik. Egy-egy versenylónak az istállója különb, mint egy jeles novellista dolgozó-szobája. Cselédsége van, külön orvosa, saját szakácsnéja (Füttermeisternek hívják, lévén magyar a kommandó). Látni kell egy ilyen paripa urnak a háztartását, hogy sejtelmünk legyen a költségvetéséről. Magából a vasuti költségeiből kitelik tíz család uri nyaralása.

e) Az istálló-tulajdonosok.

Hallom az ellenvetést:

— Ej, ez semmi. Uri passzió az egész. Mágnyások csinálják, sokszoros milliomosok, akik szenvedélyből és kedvtelésből áldoznak a nemes lótényésztés ügyének!...

Lehet, hogy van ilyen is. Egy-kettő. Több alig. Mert ahogy látja valamelyik, hogy ráfizet a mulatságra, abba hagyja. Megvan ő valahogy lovak nélkül is.

De a legtöbb versenyistálló-tulajdonosnak a sport nem egyéb, csak jövedelem. Ugy futtat a csömöri-uton vagy a Freudenauban, mint ahogy a földesur cukor-répat ültet a nedves földbe. Business az egész.

Soknál pedig egyenesen a megélhetés. Mint ahogy más csinál fűszerkereskedést, ő csinál versenyistállót. És vagy

szerecsével, vagy taktikával, ravaszsággal vagy félrevezetéssel, számítással vagy a tudatlanság kihasználásával kihozza a maga száz-kétszáz ezer koronáját évenként. Háromszor vesz a lova, amikor fogadják, negyedszer nyer, amikor nem fogadják. Egy-egy ilyen vállalkozónak a versenyügy hozza meg, ami kocsi, szeretőre, uri életre, klubokra, baccarátra, szereplésre, netán képviselői mandátumra és egyéb kellemetességre kell. Nem apró összegecskék ezek se...

Mindebből mi következik? Itt van egy sok-sok millióból álló szükséglet, amelyből kényelmesen művészetet lehetne teremteni, vagy ipart, honvédágyukat lehetne öntetni, vagy Pantheont építeni a Gellérthegyre. A szegényügyet is lehetne rendezni ebből a temérdek pénzből s akkor, ha rosszabbak lennének is valamivel a lovak, legalább jobbak lennének az emberek.

Hogy ki fizeti meg azt a sok hiábavaló milliót, amivel vagy tizezer kétes ekzisztenciájú urat csinálunk, megmondja a hat személyes névmás. Én, te, ő; mi, ti, ők. A publikum fizeti. Évtizedek óta egyre fizeti. És fizetni fogja még évtizedekig.

Azt mondják erre, hogy senki se kötelezi az embert, hogy futtatásra járjon. Akinek nem tetszik, maradjon otthon. Aki azt gondolja, hogy becsapják, az ne játszik. Nagykoru a publikum elvégre, s bizony nem egy ember találkozik, aki nyer is a versenyeken.

Szent igaz ez mind. De ezzel az okoskodással roulette-bankot is állíthatunk a Margit-szigeten. Arra sincs törvény, hogy látogassák, ott se muszáj okvetlen játszani és ott is akad akárhány ember, aki csakugyan nyer.

És mégis a roulette is, a lóverseny is intézmény, szervezet, masinéria, amely arra van konstruálva, hogy az embereket kifoszsa. Magános ember megy a garasáival egy hatalmas gépezet ellen, amelynek milliói vannak és megmérhetetlen előnyei. Mintha az öklömmel akarnám megállítani a gyorsvonatot.

Ha így nézzük a keddi turfverekedést, szinte természetesnek tetszik. A giliszta is meggörbül, ha nagyon tiporják.

Hogy mért éppen Batthyány Elemér grófnak rohant a tömeg, azt is meg lehet érteni. A szépefejú öreg gróf, aki talán az égyetlen, akit nem kellene bántani, éppen ott volt. Az embereknek kezök ügyébe esett. Ugy járt a nemes gróf, mint az egyszeri zsidó a vasuton. Hiszen ismerik önök a történetét. Mikor berobogott a vonat, ordítóval szalad végig egy ember a perronon és kiabálja:

— Kohn, Kohn!...

Egy másodosztályu kupéból kidugja valaki a fejét és ugyanabban a pillanatban hatalmas pofont kap.

— Kérem, — mondja indignálódva, — miért ütött maga engem pofon? Hiszen én nem is vagyok Kohn, én a Grünzweig Ábrahám vagyok!...

A gróftól tévedésből inzultálta a publikum. Minek is dugta ki a fejét, amikor Kohnt kiabálnak? Ilyen

tévedések megesnek az életben, Magával a gróffal is történt ilyen tévedés. Már jó ideje, de megesett, hogy egyszer megharagudott valamelyik ujságszkriblerre. Kiadta a parancsot a lovászáinak, hogy azt az embert el kell döngetni. És a lovászok eldöngettek — más valakit.

Ha jól emlékszem, éppen Szántónak hívták azt az embert, akit a lovászok tévedésből félholtra vertek. S ha jól tudósítanak a lapok, éppen Szántónak hívták azt az embert is, aki először kezét emelt Batthyány Elemér grófra. Különös véletlenek vannak az életben.

Egyébként, akárhogy történt is az eset, a lovaregylet elnöke férfias bátorsággal és a maga igaza érzetében odament a nép közé. És amikor ezt tette, tudnia kellett előre, hogy vagy a vállakra emelik, vagy ledorongolják. Már ez így szokott lenni. Imre királynak se volt biztosítási police a zsebében, amikor a lázadók táborába ment fegyvertelenül.

Ez a verekedés különben a lovaregylet elnökére nem vet árnyékot. Még akkor se, ha csakugyan érte a testét plebejus kéz. De a löügyet nagyon kompromittálta az eset. És talán a sajtót is, amely a verekedést tárgyalta.

Istenem, miket irtak volna erről a sok titlegről, ha például Siófokon történik a dolog? ...

Vulpes.

II.

A hősök.

Egyáltalában nem találok érthetetlennek és megbocsáthatatlannak a kassai katonák bicskázását. Parlagon heverő talentumok nekibuzdulása az egész, kitörése elfojtott és működési teret nem találó munkakedvnek, jele annak, hogy a fiatal tisztek ambícióval indultak neki karrierjöknek. Mert úgy áll a dolog, hogy az ifjú katonákat egész életükben arra tanítják, hogy a legnobilisabb, leguribb és legdicsőségesebb mesterség a hősi mesterség, tehát az emberölés, amely annyira dicső mesterség, hogy az egyedül üdvözítő Waffenrockot és a császár által is viselt kardbojtot kapja megkülönböztető jelül a művelője. Már most tessék elképzelni, hogy egy fiatal prókátor kilép az életbe, telve rotyogó ambícióval, nagyszerű, országgraszoló pörök álomképeivel, és irodája pang, ambícióit nem elégítheti ki, országgraszoló kliens nem jön, s ő tétlenségre van kárhoztatva. Természetes tehát, hogy elkeseredésében fantáziájától kér segítséget, az első járásbírósi tárgyaláson belejukkolja magát a nagy jogi esemény illuziójába és a túlhalmozott ambíció egész hevével mászik rá a szerencsétlen alperesre. Szakasztott ez az eset a fiatal katonával, aki hősi hevületeket érez a gyomrában, édes álmokat tenyészt a tábornoki dicsőségről, amelyhez el fog jutni, ha borzasztó sok embert megölhet, vagy megölethet, egyszóval, ha fene hős, félelmetes kaszabolász lesz belőle, keblét duzzasztja a legnemesebb és leguribb mesterség, az emberölés gyakorlásának vágya és a túlcsgázott ambíció egész véhemenciájával mászik rá a civilizáltra, aki nem egész ember ugyan, de ellenség s kiválóan alkalmas médiuma a hősi fortyanásoknak.

Amig vannak emberek, akik rendes foglalkozásuknak ismerik az emberölést, addig nem kell csodálkozni azon, ha ezek az emberek nem akarván kijönni a svungból, azt ölik, akit lehet. Meg vagyok róla győződve, hogy ha Bali Mihálynak megengednék, hogy a hurkot állandóan magával hordja, s ifjukorától belé nevelték volna azt a meggyőződést, hogy ezt a hurkot neki használnia szabad, ő is hősiiesen felakasztana mindenkit, akire megharagszik. Az ősi bicska lép itt teljes érvényességre, amely teljesen ugyanaz, akár a csizmaszárban viselik és három usque négy vasakért vásárolják, akár szentjánoskenyér formára nyujtva, kard nevezet alatt a Waffenrock alá akasztják. A civilizált kultúra a legnehezebb és legállandóbb nevelő munkát éppen azzal végzi, hogy az embereket lehetőleg elidegeníti az ősi bicskától s mindenféle vértelen módokat eszel ki, hogy a megcivilizált ember mégis kupán üthesse azt, aki miatt dühbe vetemedett. Mi civilizáltak is a harag első őszinte, állati pillanatában az ősi bicskára gondolunk, és menthetetlenül beleszurkálnánk az ellenségünkbe, ha nem temperálná gorilla őszanyánktól örökölt hősi buzgunkat a civilizált kultúra, a büntető törvénykönyv hirtelen fölmerülő képezete, a morál és a meggondolás emberi energiája, s a civilizált ember gögje, amely nem engedi ki egy pillanatra sem a tudatunkból, hogy mi mégis különbek vagyunk a zulukaffereknél. Ellenben a katonai kultúra direkte a bicska-kultúrára neveli az embereket, s beléjük disputálja, hogy az abszolute nem zulukafferi tény, ha meglékeljük a felebarátunk hasát, s habzó szájjal bele-rohanunk a felebarátunk májába, sőt, ez hősi tény, ami érdemrendet, magas rangot, asszonyi szerelmeket, esetleg történelmi örökléteket biztosít az embernek.

Egy ilyen professzionátus hőstől nem lehet rossz néven venni, ha előszedi azt a hosszú bicskát, ami éppen olyan szerszáma neki, mint a kőművesnek a malteroskanál és az írónak a toll és ügyeit ezzel az egyetlen szerszámmal intézi el, amelylyel bánni tud. Az ő mesterségéhez nem tartozik az, hogy disputáljon és érvei legyenek, neki bicskája van, s a foglalkozása az, hogy ezzel a bicskával embereket vágjon agyon, a többi embereknek, a civilizáltnak pedig nincsen bicskája, nem is szabad lenni, sőt bekóterozzák, ha mégis bicskázni mer, ergo egészen logikus, hogy a katona adott helyzetben a hivatalosan engedélyezett és romantikusan dicsőséges nimbusszal körülragyogott bicskát kapja elő. Mesterségesen ölik ki a növendék katonából mindazt, amit a civilizált kultúra belé-nevelt s ő úgy gondolkodik, hogy kétféle ember van: osztrák katona és ellenség; az utóbbit ütni kell, ha mozog, ő tehát üti, ha mozog.

Bocsánatot kérek intelligens katonatisztjeinktől ezért az irásért, amely egyáltalában nem vonatkozik órajuk. Ők nem abszolút katonák és fertőzve vannak a civilizált kultúráról, ők át tudják tekinteni a mai állam szervezetét s látják a maguk organikus szerepét ebben a szervezetben. Itt a hősökéről van szó, az ellenségölésben kimerülő katonaintelligenciáról, amely önmagáért valónak tudja az ellenségölés mesterségét; a l'art pour l'art elvének a katonai mesterségre való átharapódzásáról van itt szó, amelyről jogunk van beszélni, hiszen közveszélyessége nyilvánvaló

és a mi bőrünk viszket tőle. Itt járnak közöttünk szabadon és veszedelmes bután a hősök, minden pillanatban belénk szaladhat a cs. és kir. bicska, mi pedig semmit se tehetünk ellene, mert a mi bicskánk büntetőjogi következményeket vonna maga után. Azonkívül lelkünk mélyén mégis gorillák vagyunk mi civilizáltak is, akiknek titokban imponál az az ember, akinek ölni szabad, annál inkább, mert az iskolában is folyton azt tanulják, hogy az a legnagyobb ember, aki a legtöbbet ölt, tehát a legnagyobb hős. Lyukas a mi civilizált kultúránk is, amíg a történelmi könyvekben a reneszánsz művészetről csak annyi sort irnak a tanemberek, amennyi megmarad a nagy bicskások lelkesen és buzditó hangsúlylyal előadott története után, s megcsökönyösödünk abban a tudatban, hogy az emberi haladás mértőföldjelzői a kaszabolók voltak. Mi sem bírjuk úgy tekinteni a katonát, mint eszközt az eseményeket mozgó intellektuális erők szolgálatában, mi is jobban bámuljuk a Napoleon csatáit, mint az ő államjogi és büntetőjogi reformjait, s mi is azok a hottentották vagyunk, akiknek puffogó effektusok, görögtüzek, sikoltások, emberszúrások és véres győzelmek kellene. A szabadon járó hősök veszedelmét egyrészt a társadalomban tagadhatatlanul élő katonatiszteletemérésével lehetne ellensúlyozni, mert hiszen a hős se föltétlenül hős, ha nem félnek tőle s a civilizált is bele merne lőni a támadó katona hasába, ha éppen úgy nem büntetné meg érte komolyan, mint a katonát, másrészt azonban megszüntethetnék ezt a veszedelmet maguk a főntebb említett intelligens tisztek, kilökvén körükből az oda nem valókat, a hősöket, a mindenható bicska fanatikussait: Igaz, hogy akkor nagyon kevesen maradnának benn a tiszteltreméltó testületben, de ez a kevés több volna, mint a mostani sok.

Marco.

Panasz.

Elment!
Vissza se nézett!
Hová tűnt hát a szerelmes ígézet
Bűbájos hatalma?
Káprázat a hitem?
Vagy a varázs szűnt meg, ami visszahajtsa
Ölelő karomba?...

Vége!
A bájos kis regének
Immáron mindörökre vége!
Nem hallja bűnbánó szavam
Föllázadt férfibüszkesége,
S a vesztés én vagyok magam!
Ahogy búcsúzóan előttem állott:
Tudtam, hogy készen a bocsánat
Ha odanyujtom a kezem,
Megtörte lelkem az alázat,
De — fölemeltem a fejem!
S bár elhült szívemben a vér:
Hidegen a szemébe néztem,
Hogy szenvedésemet ne sejtse:
Nevettem gonosz nevetéssel!

Hiába!
Hasztalan sirok!
Eltitkolt sóhaj, vad kiáltás,
Féktelen, őrjöngő szitok,
Változtatni a nagy csapáson
Életem árán sem bírok!
Egy tréfás hangból orkán támadt,
Pusztító, vészes fürgeteg
Kioltotta a csókos vágyat.
Rózsás reményt, szerelmes álmot,
Egy egész boldog kis világot
Maga alá temetett.

Egyszer!
Egyetlenegyszer jönne még felém
Ah, Istenem, hogy újra sérthetném!
Hogy újra összemoszolyognék mással
Kaczér, szerelmes, hazug biztatással,
Hogy újra látnám féltékeny szemét,
Vonagló ajkát, reszkető kezét
S ha ekkor gyáva menekvés helyett
Kezet emelne rám...
Megcsukló térddel, holtig áldanám!

De elment! És vissza se nézett!
Vége a bájos kis regének!
Hiába, hasztalan sirok...

Zalay Masa.

Cassian kalandja.

Irta: HANS MÜLLER.

Akkoriban így gondolkodott Cassian, míg hol fűtő-részve, hol káromkodva botorkált a fagyos, viharos novemberi éjen át:

— Ó Itália ege, elragadtatások tüze, felleg, mely uszol a bánatos, mélyen kék tavakon... Ó fény, ó meleg, duslakodás boldogsága... gazdagság, vagyon, mindennek-felett!...

A levegő beretva gyanánt siklott el piros, dermedt arcán és Cassian így szólt:

— Köszönöm, édes borbélyom, de éppen ma reggel beretváltkoztam.

Aztán még jobban beburkolózott lágy, lobogó köpenyébe, mely mint a harang, úgy lengett az éjben.

Majd befordult egy sarkon.

— Holla! — kiáltott egy ur, kinek fehér patriarkaszakállja jéggyöngyöktől villogott — ön, ahelyett hogy mellettem menne el, egyenesen belém szalad...

Cassian megállt és arcába nézett az öregnek.

— Ez valami bohóc Shakspeare egyik vigjátékából — gondolta magában — de fennszóval mitsem árult el a gondolatából, hanem bocsánatot kért, noha bizonyos volt benne, hogy nem ő, hanem az öreg volt a vigyázatlan.

— Ez az éjszaka különösen hideg — szólt az idegen és Cassian mellett ballagott tova.

— Igen — felelte ez — de nincs szerencsém ismerni kegyedet.

— Hohó! nem szaladt belém, nem közeledtünk-e már jobban egymáshoz, mint valaha akármily két régi ismerős megtette? Én már is keresztüláltal ismerem önt, uram. Belelátok lelkébe, mint egy szélcsendes tó kék tükrébe. Látok minden szenvedélyt ott, mely mint ravasz,

földalatti hullám gyűrűzteni a nyugodt vizet... De a tó egyelőre nyugodtan szendereg, a holdfényen. Ez éjjel azonban egy szenvedély merül fel a kék vizek mélyéről és egymás hegyére-hátára hajtja a hullámokat, úgy hogy fehér tajték villog a taréjukon...

— Igen, határozottan bolond — gondolta Cassian. De az idegén karon fogta és így szólt hozzá:

— Jőjj vélem, ifju. Benned értékes vágy lappang a bőség és az elragadtatások iránt. Minden, ami különös és kifürkészhetetlen, kiteríti fölötted szárnyait. Gazdagság és bujaság a te paradicsomod ajtajának varázsigei. Valami olyan különös dologba akarlak belekísérni, mely vágyaidat kielégíti. A hideg, durva novemberi éj fölött számodra azurkék menny fényes boltozata domborodik...

E szavakat lassan és patetikusan mondotta, mint egy rabbi, aki papi köntösben vág torzképeket a biblia szava fölött, és megmámorosodott saját hangjának sötét, reszkető voltától.

— Nem látja — kérdezte Cassian — hogy szavai, mihelyt kiröppennek, meleg szájából, azonnal megfagynak a levegőben?

De a fehérszakállas már nem felelt, csak vezette Cassiant a keskeny, zeg-zugos utcák szövevényén át, melyeket, mintha valamely mesei rajzból tettek volna át a városba.

Cassian egyebet sem érzett, csak a dühös hideget és azt a halvány reményt, hogy valami fűtött helyre kerülhet, ahol cigarettához lehet jutni. Ezért minden ellentállás nélkül vezettette magát s nem félt az öregtől, noha a város e részét már nem igen ismerte.

Hallgatva lépkedett a fehérszakállas mellett, és Parcialra gondolt, aki egy elmulasztott kérdés miatt a Grál édes vérét elvesztette. De mig megfontolta, hogy az ő esetében egyáltalán nem lehet szó semmi Grálvérről, elhatározta, hogy nem tesz kérdést előbb, csak ha már személyes biztonsága megköveteli.

— Ki lehet ez — gondolta magában — talán a jó isten, aki most úgy megy, mellettem, mint egy rabbinus, s akinek lehelletét látom a hideg levegőben vagy én magam vagyok, aki magam mellett járok, csak hogy harmincz esztendővel vénebben s vezetem magamat valamely furcsaságba, mely ifju vágyam kielégülése lesz?

Az öreg megállt egy kapu előtt és megszólalt:

— Isten veled, fiatal ur, itt vagy a kapunál. Aztán mellére hajtotta szakállas fejét és távozott.

— Bolond ez — gondolta Cassian — bolond, akinek én áldozatul estem.

De aztán, a hidegtől dideregve a kapualjba lépett, ahol fehér gyertyák égtek és valami lobogó meleget árasztottak, amely pompás volt. A falak tükröző márványtól fénylettek és a kockák úgy csillogtak, mint ha gyertyafény hullik ezüstpapírra.

A lépcsőn egy fekete selyembe öltözött szolga jött le és így szólt Cassianhoz:

— Nagyságod principessa de San-Severinot keresi. Megbiztak vele, hogy nagyságodnak az utat megmutassam.

— Teringette — gondolta Cassian és a selyemruhás mögött föballagott a lépcsőn.

Az első emeleten egy ébenfa-ajtót nyitottak be. Az előszobában aranyzsinóron szivárványszínű mécs függött s nárdusz-illatot árasztott.

— Kérem nagyságodat, várjon a hercegnőre — szólt a selyemruhás és egy kivilágított terembe utasította Cassiant, miután köpenyét és kalapját elvette tőle.

A falakról kábító illat terjengett.

Ez az illat selyempapir gyanánt ült meg mindent, áthatolt a nehéz, fekete butorokon, lélegzet gyanánt lebegett az ezüstkeretű tükrök fölött és szinte ringatta a

levegőt, mely bódulással, elragadtatással volt tele. Cassianon valami hirtelen szunnyadás vett erőt.

Egy sötétvörös karszékből hátradülve azt képzelte, nincs is már a földön...

— Ó fensége, a hercegasszony — jelentette az inas és kitérte az ajtót.

A hercegnő leomló fehér selyemruhát viselt és hajában két gyémántos fésűt hordott.

— Jó estét! — szólt Cassianhoz, aki fölkelte helyéről — nincsenek csodák. Minden természetes, kényszerítő törvények szerint történik és a tündérmesék meghaltak. De én szeretem a különlegességeket. Szeretek minden lázas várakozást, ha hirtelen csalódás hervasztja is le virágait. Az az ember, aki önt idevezette, az én ügynököm. Igen furcsa és méltóságos külsejű, de szakála hamis. Különbösen értelmesen végzi a dolgát és oly különös és ragyogó szavai vannak, aminőket én még könyvben sohasem olvastam.

Nem... ez a nő igazán csodaszép volt!

Az illat, mely a szobában uszott, mintegy drága karszu vázát talált benne, melyből aztán kétszeresen, kábítóan ömlött ki újra. Két kezét mint ékszereket egyre szorosran testéhez tartotta és halkán bűgő szökőkúthoz hasonlóan szólt...

Cassian föléje hajolt és megérintette arcát.

— Ah, nem ezt akarom — szólt a nő mosolyogva és visszahúzódott és mosolya olyan örülden, ösztökélően kegyetlen volt, olyan ölé, takarékos mosoly volt ez, anynyira tele suhogó korbácsokkal és vesszőkkel, mintha ezt mondta volna:

— Mi jut eszébe? Könnyen, gyorsan meghalni! Vért kell szívnia, mielőtt meghal, győtrődnie kell mezitlen, kemény vonaglással, mig szeme meg nem törik s mielőtt e kapuhoz elérne, nekem belé kell merülnöm kinlódásába.

— Kivánjon valamit — szólt halkán Cassianhoz.

— Ah — gondolta ez — éppen úgy van, mint a mesében — szabad bármit kívánnom. Most kívánhatok magamnak egy birodalmat, vagy egy hercegnőt, vagy egy édes szerelmi költeményt, vagy Itáliából egy darabot... Oh, bizonyára csúfot üz belőlem, és vágyakoztat, anélkül, hogy vágyamat betöltené. De én okos leszek és olyasvalamit kívánok, ami nem mese, amit teljesíthet.

Rátekintett és ezt mondta:

— Pénzt.

A hercegnő kissé elmosolyodott.

— Sok pénzt?

— Annyit, amennyit adni egyáltalán lehet.

— Ezen a márványasztalon — szólt a nő — egy kazette fekszik, abban ötvenezer frank. Ez az öné lesz. Cassian megszédült.

— Öt-ven-ezer frank! Ez öt meg öt, és megint öt — lehetetlen végigszámolni — ezen palotát lehet venni, fejedelmi szeretőt, el lehet utazni az északi sarkra, meg lehet venni Andrea del Sarto »Szent család«-ját — ezzel egyszerűen mindent megkaphat az ember.

Egyik mellékszobában egy flóta sóhajtott, oly csodálatos édesen, mintha rózsáskertből hangzanék.

— Mi az? — riadt fel Cassian számításából.

— Ó, — felelt a hercegnő — a kis négerem... az flótázik. Ert ön zenéhez?

És úgy tekintett rá, mintha ezt kérdezte volna: Szeret?

— Igen — válaszolta Cassian — egy kicsit cselőzök is.

— Ez pompás — mondta a hercegnő — én minden hangszeren játszom s valamennyi együtt van a szobámban. De a csellót legjobban szeretem. Versenyt fogok játszani önnel csellón az ön ötvenezer frankjéért.

Azzal a márványasztalhoz lépett, melyről imént szó

volt, felvett róla egy kicsiny, arany czifrázatu kazettát és elvitte Cassian káprázó szeme elől a szomszédos szobába.

— *Je me sauve* — sipította egy vékony hang és egy fekete fiucska futott keresztül a szobán az átellenes ajtóhoz.

— Olyan nevetlen — szólta a hercegnő Cassiannak, magához intvén vendégét, akit egy székre kényyszerített.

Cassian némánült ott.

E helyiségben őrijtően édes illat lengett. Beleszűrődött a test minden pórusába és sejtjeire bontotta az idegeket és a gerincvelőt... Köröskörül a falak mellett különböző hangszerek álltak vagy feküdtek.

— Még csak egyetlen feltételemet kell tudtára adnom, — szólta a hercegnő és hunyorított szemével. Aztán egy csellót vonzott el a fal mellől és egy székhöz támasztotta. — Egy könnyű, ismert, szenvedélytelen melódiát fogok játszani és önnek, ha közepén abbahagyom és az ön kezébe adom a hangszert, folytatni kell minden szünet nélkül, végig.

Cassian mélyen fellélekzett.

— Ez nevetségesen könnyű próba — mondotta és megint szédült a feje, mert megkísérelte képzeletében összeszámolni az ötv ezer frankot.

— Ó — szólott a hercegnő, ismét azzal a leirhatatlan mosolylyal — a próba persze kissé érdekesebbé és nehezebbé lesz azáltal, hogy mezitlenül játszom ön előtt.

Cassian azt hitte, rosszul hallott:

— Mezitlenül? — kérdezte és elnevette magát.

De nem kapott feleletet.

Villámszerű mozdulattal, mint az egyensúlyt tartó kötél táncos, kitépte a hercegnő a két csillagó fésűt hajából, úgy hogy a kékesfekete, holdfényként sugárzó hullámok térdéig ömlöttek alá.

S azzal a macskaszerűen hizelgő ügyességgel, mely hajlong és húzódik, testét egy pillanat alatt összegörnyesztí, majd ismét kiegyenesíti — különösen merev, csaknem embertelen kifejezéssel elefántcsontszinü arcán — ledobta selyemruháját, s mint egy nimfa, ki a forrásból merült fel, állott Cassian előtt, mint egy dekoráció, mint egy freskóról lelépett mesebeli szépség...

— Ah — gondolta Cassian — remek nő, de hideg, mint a forrás decemberben. Meg fogom nyerni frankjaimat...

Ekkor — hirtelen fejmozdulattal, mintha vihar fujt volna életet izmaiba, magához rántotta a csellót. Minden idege reszketett, minden hajszála remegett, kidomborodó erein át vadul száguldott a forró vér vékony árama. Ránézett a férfirra, belenézett, keresztül nézett rajta, hogy az dermedten tartotta vissza lélekzetét és jeges hullámot érzett végigcsörgedezni hátán...

A nő leült, kemény szögletes mozdulattal lehajtotta szép fejét és a csellót testéhez szoritotta, úgy hogy az magától reszkető, sötét hangot adott. Felemelte a vonót, hónaljja alatt két csepp fekete selyem csillámlott.

— *Laa-jii-laa-úja* — zengett a cselló.

Feje alatt megdagadtak nyakerei és pirosas, merev melle ott tánczolt a hangszer tetején, két érett, széltől korbácsolt alma gyanánt.

— *Laa-jii-laa-úja* — zengett a cselló.

Volt nékem egy barátom

Nincs jobb a föld kerekén...

Nyugodt német melódia volt.

A cselló reszkető fájához szoritotta fehér, kemény czombját és a vonó minden súlyedésére olyan rázkódás vonaglott végig az egész szobába szertevirágzó testen,

hogy a hang szárnyat kapott tőle, mint a nagy madarak, melyek kertek fölött, föl-le lebbennek az éterben.

Pillantása féktelen orgia volt és a német dal lassu, elsikló hangjain át ez a pillantás fáklya gyanánt égett Cassian homlokán, úgy hogy azt gondolta, meg kell halnia, ha e pillanatban rá nem rohan s a szemét, mint valamely nehéz bort, ki nem iszsa.

— *Laa-jii-laa-úja* — zengett a cselló.

Velem járt nappal-éjjel...

És a nő ereiből csodálatosan gyöngyöző veríték szivárgott, megolvadt holdfény, mely fehér gyapjun villog.

Es a szobában irtózatossá illat uszott, mint valamely beteg velő veszett szülőtte, gonosztetre ösztökélő illat, melyhez hasonlatos nincs a mesékben.

— *Laa-jii-laa-úja* — zengett a cselló.

Es a nő kiragadta czombjai forró öleléséből a hangszert és Cassiánnak nyújtotta, úgy hogy husa izzásának egy szikrája átugrott a férfirra, bőre maró illatának egy atomja elbódította. És a nő fölugrott a székről s oly szorosan melléje állt, hogy éles lélegzete szinte sivitott füle mellett s Cassian nem tudta: él-e, hal-e; néhányszor végig-rántott a megriadt húrokon, melyek örült hangokat rikoltottak, eldobta, mint egy darab ócska fát, a hangszert és rárohant a nőre, aki valósággal magába szívta, mint ahogy az érett lilium nyári estéken magába szívja a meleg, kábitó szelet.

— *Te... te...* — dadogta Cassian és csak néhány szó cseppent ajkáról, mert a nő rátapadt, mint a méh a rózsza édes harmatára s a két ember egyetlen izzó öleléssé lett, a két test egyetlen tomboló csókká, mint mikor élet és halál találkoznak a küszöbön s egyik már a másiknak felerésze csupán...

Mikor Cassian lágyan fölemelte a nőt és a puha selyemruhát a vállára fektette, az némán megköszönte és mosolyogva lépett egy asztalkához, levette róla az aranykazettát s mikor a fedél keze nyomásától felpattant, Cassian összehajtogatott bankjegyek roppant tömegét pillantotta meg benne.

Feje sivár volt és tikkadt.

Bárgyun mosolygott, mert az elvesztett vagyon látása izgatta szemét.

— Itt van, fogd — szólta a hercegnő — a tied... nyertél...

Cassian igyekezett nevetni a tréfán és közönyösen simította végig a haját.

— Vesztettem — szólalt meg azután — de kérem kell zenemesteremet, hogy kezdjük újra a leczkétet.

A hercegnő szeme tükrében különös daczos kifejezés jelent meg s úgy látszott, nem igen akarja a tréfás beszédet folytatni.

— Azt hiszed, bolonddád tartalak? — szólta fenyegetően — te nyertél.

Es mikor Cassian a nő hangjának remegésétől, mely kissé érdes volt, megijedt és feléje fordult, a hercegnő keményen szólott:

— Előtted már huszan ültek ezen a széken, ifju emberek, mint te, vágyakkal, reményekkel, mint te, s valamennyi látott s hallotta játékomat, mint te, és valamennyi csak a pénzre gondolt és a dalt be tudta fejezni! A nyomorultak! Itt ültek isten csodája előtt és a vagyon kamatait számlálgatták! Valamennyien azt hitték: győztek. Hallod: mily gyalázó, mily szégyenteljes sértés, mily gúnyos megalázás egy ifju, mezitlen szép nő számára! Kutyaímmal hajszoltattam ki őket. Hallod?! A sötét lépcsőkön üzettem le őket, hogy örült, halálos félelmükben öt fokot ugrottak egyszerre. Ó, hadd feledem ezeket a hitványokat, ezeket a gyatrákat. Te, barátom, te legyőzted őket! Te

voltál az első, aki a hideg pénzen át ajakam felé ujjongtál, te vagy a nagyobb! Te, édesem, megnyerted a díjat.

És a nő, kezét kissé kinyujtva a selyemköpenyből, eléje tartotta, szinte fenyegetve tartotta eléje a kazettát. Cassian csak nézett rá és lassanként a győző hangulata fogta el.

— Bah — mormogta és kiütötte a kazettát a nő kezéből, hogy a kék banknóták örülten tánczoltak a szobán át — azt hiszed czéda vagyok, akit megfizetsz az élvezetért? A nélkülözést meg kellett volna fizetned, de olyasmért, amit nekem ajándékoztál, nem fogadok el bért.

A nő megrémült, mert Cassian megfordult, hogy távozik.

— Barátom — szólott és ismét hizelgés csengett hangjában — távozni akarsz és semmit sem viszel el tőlem?

— Semmit — felelt Cassian.

Aztán még egyszer körültekintett a szobában.

Még egyszer beszívta lélekzetébe ennek a szobának borzalmas illatát és mintegy valamely hirtelen kigyújtott lámpa fényében végigtekintett az egész est csodáin, kezdetétől fogva legutolsó lehetőségeig.

És még egyszer ránézett a hercegnőre, aki olyan volt, mint egy varázsos örömlány, aki, hogy nagy diadalokat érjen, játszott a férfiak aczél akaraterejével, akiknek kincseket ad, miután a legfőbb kincset odaadta, kiket kutyákkal kerget, ha nem győzheti le őket.

Még egyszer ránézett a hangszerekre, melyekben az őrzöngés és a megalázás zenéje szunnyad s míg még egyszer végigpillantott mindezen, s a kijózanodott ember hideg, szúrós, csúf pillantásával füzte előbbi válaszához még e szavakat:

— Semmit, csak a nő megvetését!

Saison.

Jönnek a pestiek.

— aug. 26.

Én egy jól szituált ötven éves fiatal ember vagyok, aki most érkeztem meg Velenczéből, ahol a lidón barnára sülttem. Miután Pragerhof után már magyar területre ért a vonat, kiderült, hogy az összes bennelévő idegenek kitűnően beszélnek magyarul. Sőt, hogy egyenesen magyarok. Ki Münchenből jött, ki Pörtschachból, Villachból, ki az Ampézzo-völgyből, ki Lussinpiccolóból vagy Lussingrandéből, volt aki a dalmát partok mentén yachtozott, sőt volt, aki egyenesen Siófokról jött.

A székesfehérvári állomáson megkaptuk a fővárosi esti lapokat és tíz perc múlva már tudtuk, hogy vonatunk egyenesen az abszolutizmusba robog... A nyári holdas éjszakában komor füstfellegek szálltak és ahogy Budapest ezer meg ezer lámpafényének tűzképét megpillantottuk, remegés fogta el a szívünket... Mi lesz?

Sokan nyomban vissza akartak utazni a következő vonattal, csupán a higgadtabb elemeknek lehet köszönni, hogy a pánik lassan lecsillapodott.

*

Reggel kezembe veszem az ujságot. Nézem, nem értem. Nem ismerem meg... Valami rettenetes történhe-

tett. A kávé nem izlik, a vajjas zsemlyéhez nem nyulok. Valami hiányzik, valami nincs. És lapozok, és keresem és nincs. Nincs vezérczikk. Konfissziert.

Rettenetes aggodalom fog el. Mintha a bizonytalanság alagutjába néznék, ahonnan minden pillanatban közelgedhetik a veszedelem vörös szeme. Milyen helyzetbe jutottam? Nem tudom. Nincs czikk a »helyzetről« sem. Konfissziert.

Kinézek az ablakon. Az utcán minden csöndes. Az emberek épp oly egykedvűen járnak, mint máskor. És mégis ez az ujság félelmet kerget belém, mint akkor, amikor kolera idején ott volt a homlokán a rémes szó: fertőtlenítve!

Vajjon mi történt a parlamentben? Egy szó sincs róla. Mi történt a megyékben? Egy betű kevés, de annyi sincs róla. Csak az ujság végén a szokott betűfajttával, mintha mi sem történt volna, ott áll: »Felelős szerkesztő: Rožić Ljubomir cs. és kir. százados. Verantwortlicher Redacteur.«... Bomba!

*

Leszaladok a házmesterhez. A lakása egészen fel van forgatva. Csak nők vannak jelen, mind a legszebb ruhájukban és vörös övvel a derekukon. A viczeházmeszternén piros nyakravaló rikit. A férfiak mind elmentek. A Tattersalban vannak, ahol az általános titkos szavazati jog dolgát döntik el.

Az ilyenről nem szabad lemaradni. Hol egy konflis? Gyorsabbat a szélnél, mely messze röpszen, mint könnyű madár! A kocsiállomás üres, néptelen. Ezek is bizonyára a Tattersalba mentek. Az ördög látott ilyen abszolutizmust!

Megindulok gyalog. A szemeteskocsik vigan döcögnek házról-házra, mint egyébkor, csak a kocsisa éneklie »Ča irát«, Csizmadia Sándor szövegével.

Az események oly rohamosan szakadtak reám, hogy elfelejtettem szivarozni. Gyorsan betérek a trafikba:

— Kérek egy trabukkót.

Juczi kisasszony még álmosan, de boldogan nyújtja át a szivart és mikor tizenhat fillért akarok neki átnyujtani, bájosan szól:

— Csak nyolcz...

— Tessék? A trabukkó ára leszállt nyolczra? Miért?

— Az abszolutizmus leszállította — felelé a kisasszony.

— Akkor kérek egy skatulya gyufát.

— Az ingyen — feleli Juczi ő nagysága. Csak kinn az utcán gondolkodom mindezen, az olcsó trabukkón és az ingyen gyufán. Ha ez az abszolutizmus így folytatódik...

Gondolataimba annyira el voltam mélyedve, hogy észre sem vettem, hogy beleütődtem egy huszártisztbe. Már a névjegyemhez vagy a revolveremhez akarok nyulni, de a huszártiszt átölel:

— Bocsásson meg, édes polgártárs — szól — de nem vettem észre.

És ezzel tovább megy. Vagy a világ változott meg vagy a huszártisztek...

Szinte kezdem magam már jobban érezni úgy, hogy amikor épp egy csinos kis asszonyka libeg el mellettem, utána sietek. Az asszonyka hátra-hátrakacsingat és én már egészen a sarkában vagyok... Ekkor hátulról hirtelen egy erős kar fogózik belém és félrehív:

— Hagyja abba, uram. Száz korona büntetés jár azért, ha valaki védtelen nőt megszólít az utcán...

Hallatlan önkény! Hallatlan abszolutizmus! Most már vége az én titkos kis aszfaltbetyárságomnak!... Már szinte örültem az abszolutizmusnak, de úgy látszik nagyon korán.

*

Talpon az egész város. Sürgés-forgás mindenütt. Itt-ott az utcasarkokon szuronygúllák körül bakák táboroznak vagy huszárlovak állnak sorban és mellettük a huszárók pipáznak. A parlament előtt lévő téren, azonkívül az operaház előtt, a műegyetem és az egyetem kapujával szemben Uchatius-ágyuk néznek farkasszemet. Egyébként csönd és béke mindenfelé. Egy csapat lovasrendőr álmosan czirkál az utcákon.

Ismerősökkel találkozom. Kissé röstelkednek és hal-kan felém sugják:

— Isten áldd meg a magyart...

Mindenki tud valami ujságot. A kormány erőszakosan leszállította az adót, a dohány és a bélyeg árát. Annak, aki önkényt megfizeti az adóját, aranyóra jár ki lánczczal. Aki a katonai behívónak engedelmeskedik, két hónap mulva hadnagynak lép elő. Aki »jelen« helyett »hier«-t mond, azt megteszik az egyetemen a német nyelv magántanárává.

Az utcán az ujságok külön kiadásban adják hírül, hogy a király elrendelte Budapest összes rossz szobrainak a lerombolását — a tiz szobrot sem véve ki — és a saját költségén ujakat fog emelni helyettük, de a juryben csak hozzáértő embereket fognak alkalmazni. Az Andrássy-ut végén lévő milleniumi emlékmű helyébe magyar Pantheon kerül. A Gellért-hegy tetejére nagy állami mulatóhelyet fognak építeni, ahol vasárnaponként a polgárok az állam költségén fognak szórakozni és ebből a célból a külföld legelső rendű művészeit fogják meghívni.

A kormány szigorúan elrendelte, hogy aki német könyvet átdolgoz, nem lehet egyetemi tanár, sem akadémikus. Az akadémia összes alapítványait az alapítók akarata ellenére okosabb és modernebb irodalmi vagy tudományos célra kell fordítani. A pöczegödrök záró-csapjának és szeleptyűjének beható tanulmányozására nem küld ki többé drága pénzen hivatalnokokat. Állást és méltóságot ezután csak az tölthet be, akinek nincs protekciója. E célból mindenkinek az érdemeiről és működéséről külön listát fognak vezetni a minisztériumokban. A listák nyilvánosak és kiigazításuk végett bárki felszólalhat.

A korcsmákból a generálszószt, a kávéházakból a czikóriát halálbüntetés terhével eltiltotta. Az élelmiszerhamisítókat a »gyomrot gyomorért« elv alapján fogják megbüntetni. A lakosság keresetforrásának gyarapítására gyárat akar alapítani szerte az országban, nagy állami szubvenczióval. Az összes parlagon heverő alapítványokat

buzgó és tehetséges iparosok ösztönzésére akarja fordítani. Az árvapénzeket ezután csak feltétlenül gazdag emberek kezelhetik.

Az emberek mindezt bőven tárgyalják az utcán, de halkán és szomorúan a fülembé súgják: — Gázság! Nincs magyar vezényszó.

*

Este van. A lámpák kiragyognak. Örömtüzek égnek mindenfelé. Az Andrássy-uton transzparensok hirdetik az új minisztérium névsorát, amely a következő:

Miniszterelnök: Windischgraetz herceg.

Kultuszminiszter: Tolsztoj.

Belügyminiszter: Jaurès.

Pénzügyminiszter: dr. Schmitt Jenő.

Földművelési: Nagy Sándor.

Kereskedelmi: Kriesch Aladár.

A kormány hivatalos lapja: a »Simplicissimus« és az »Assiette au beurre«.

*

A színházban újabb meglepetések. A Nemzeti Színház igazgatását Anatole France vette át. Az egész magyar ciklust száműzték. A Magyar Színházban és a Népből nem szabad többé olyan darabokat adni, amikben mindig fell kell állni. A Népszínház hivatalos lapja ezentúl a »Frankfurter Zeitung«.

Lépten-nyomon germanizálnak. A cigányoknak többé nem szabad a »Csak egy kis lány van a világon« című dalt játszani. Az orfeumokból mindörökre ki vannak tiltva a »Siga, maga tetszik nékem« és »Ez nevétséget képez« című magyar chansonok... Hazám, hazám!

Reveur.

Krónika III.

Grállovag és iparlovag.

— aug. 25.

Aránylag jelentéktelen eset a Wagner Lajos uré, mivel tulajdonképpen csak egy váltóhamisításból s egy főpinczér feleségének elszöktetéséből áll. Ha azonban jobban megnézzük ezt a másodrendű rendőri hirt, felfedezzük szereplőjében egy ismert társadalmi típus gyönyörűen kifejtett, kövér példányát, egy igazi egyéniséget, aki sok kevésbé plasztikus alakot jellemzően képvisel s épp ezért a mi egész társadalmunkra nézve jellemző alakként domborodik elénk. Ez a Wagner Lajos egy csinos, elegáns külsejű ur, akinek garderojában nemcsak az obli-gát szakkók, zsakettek és redingotok, de egy fényes katonai egyenruha is függött, nem mintha ehhez joga lett volna, hanem mivel ezzel hatni lehet a nőkre, fejében pedig mindaz a ravaszság, lelkiismeretlenség és cinizmus, ami a nocsábitáshoz szükséges. Nem csoda tehát, hogy a rendőrség, mikor közelebről érdeklődően a rokonszenves férfi életének titkosabb redői iránt, lakáskutatást rendezett nála, szekrényének egyik fiókjában vagy háromszáz külön-

böző hölgyektől származó szerelmes levelet talált. Mert bizony az ilyen embert szeretik a nők. Ha fel is tételezzük, hogy háromszáz levél közt van egy csomó, amelyet egész és félkokottok irtak, nem valószínű, hogy ne legyen köztük legalább néhány tisztességesebb lélektől származó ömlengés is. Sőt: egy-két levél, melyben ez az ur a házasságkötés ígéréteinek beváltására szólíttatik fel, arra vall, hogy nemcsak maquereau, de házassági szédelő is volt, nemcsak szerelemmel kereskedett, de tisztességgel is. Igaz, hogy míg a szerelmet szállította, — ezt bizonyítja egy férjes asszony, aki annyira beleszeretett, hogy ott hagyta a férjét miatta — a tisztességet, a nőülvevést csak ígérte. Mindenesetre azonban jellemzők a nőkre s általában arra, hogy mily tökéletlen, elfajult és téveteget a szerelmi élet a mai társadalmi viszonyok közt, ennek a sötét urnak ragyogó sikerei a szerelem terén s általában az ilyen alakok létezése.

A mai nemi élet egy olyan zavaros, amelyben minden gazember halászhat. »Ne kérdezd soha tőlem, ne tudakold felőlem, nevem mi s hol hazám; mi fajból származám.« Ezt a Frage-verbotot énekli el Lohengrin, mikor kiszállván hattyúvonta csónakjából először találkozik brabanti Elzával. Ebben a strófában Wagner Richárd ur az igazi szerelemre kötelező közönyt a szerelmes vallása, faja származása, neve iránt akarta hangsúlyozni. S valóban az igazi szerelem nem is törődik azzal, hogy valaki Grállovag vagy kereskedelmi utazó, francia vagy magyar, római katolikus vagy — görög-katolikus. Nem azért azonban, mintha az igazi szerelem nem törődne egyébbel, mint a kérdezősködés nélkül látható mellbőséggel és testhosszúsággal, hanem mivel az ilyen rendkívül széleskörű embercsoportokra szóló s az ezekhez tartozó egyéneket egyáltalában nem mindig jellemző meghatározások, mihelyt magát az egyes embert kell és lehet megítélni, igen keveset mondókká sülyednek. Ha azonban keveset is mond egy sülyesztőből előtűnt urról az, ha megtudjuk, hogy milyen nemzetiségű és vallásu, annál értékesebb például előéletének, foglalkozásának, iskoláztatásának ismerete. Az olyan Lohengrinek, akik ezeket is belefoglalják a Frage-verbotba, nagyon is gyanusak. Hosszas ismeretség után ugyan ugyis kiderül mindez, csak hogy megtörténhetik, hogy ekkor már hiába taszítja vissza az iparlovagként lelepleződött Grállovagot a külvárosi Elza: a pénzesfők üres és helyette teli — mondjuk a szív s mondjuk: keserűséggel. Mindenesetre a titokzatos szerelmes szerelmének kellemetlen következményeivel.

Jó családokban tényleg nagyon is érdeklődnek a kérőkkel jelentkező urak erkölcsi és szellemi naczionaléja iránt s addig, amíg a nők, különösen a leányok olyan ostobák, hogy nem tudják a szélhámost, a szerencsevadászt az előkelő lelkű és jellemes férfitől megkülönböztetni, szükség is van erre. Igaz, hogy még itt se uralkodik teljes világosságszeretet s az a szociológus óhaj, hogy a házasságot tulajdonképpen ne a pap, sőt ne is az anyakönyvvezető, hanem az orvos szentesítse, azaz, hogy a házasulandók ne csak a kellemes, de igen laikus érintgetődzések útján ismerkedjenek meg testük sajátjaival, hanem egy szakavatott orvosi véleményt is nyerjenek e felől, még semmiféle társadalmi osztályban se vált szokássá.

Lent a kispolgárság és proletárság mélységeiben azonban a férfinak majdnem semmiképpen sem kell igazolnia magát. Elég az, ha férfi, akár szerelemről, akár házasságról van szó. A szerelem e világban olyan, hogy valóban nem is kíván egyebet, mint mellbőséget és selymes bajuszkát, s a jellemmel és szellemmel nem törődik. Érthető tehát, hogy e körök Don-Juanjairól igen gyakran kisül, hogy nemcsak a nemi élet, de a tulajdonjog terén sem imponálnak nekik a fennálló törvények. A nőcsábítási hajlam különben is tiz eset közül nyolczban általános erkölcsi lazaság jele. Magasabb társadalmi osztályokban is. Ezért, ha én rendőrség volnék, állandó figyelemmel kísélném azokat az embereket, akiknek nagy szerencsájuk van a nők körül. Különösen, ha nem tartoznak a szellemileg szokatlanul fejlett emberek közé, akiknél a nők tulságos kedvelése a tulfeszített szellemi munka — kétségtelenül rossz — ellenszere s az esztétikai érzék féltelenkedése. Ebből a szempontból nézve hamis az emberiség egyik legkedveltebb közmondása, mely a kártyában s a szerelemben való szerencsét egymást kizárónak hirdeti. Ellenkezőleg: inkább azt lehet mondani, hogy akinek szerencséje van a nők körében, az szerencsés a játékban is, mert — csal. Persze csak igen óvatosan szabad ezt az elméletet alkalmazni, mint minden merész általánosítást. Hogy azonban e közmondás megfordításában van valami s mindenesetre több, mint a meg nem fordított fogalmazásban, azt minden gondolkodó el fogja ismerni.

Leszállva megint a mélybe: még a kültelki Don-Juannál is könnyebb munkája van manapság a házassági szédelőnek. Ennek már igazán csak épkézláb férfinak kell lennie. Mert ma, mikor a házasság nemcsak még mindig a nők legkedveltebb megélési módja, de egyszersmind és főleg a szerelmi élet, az asszonnyáválás egyetlen erkölcsös formája, minden férfi egy nagy hatalommal bír: adományozhatja a »feleség« czimet. Amiképpen az ártatlan leánynak ez az ártatlansága egy kis anyagi tőkét jelent, épp így a legényembernek az ő nőtlensége is egy erkölcsi tőke. Amaz érzéki élvezet forrása lehet s épp azért adnak érte házasságot, szerelmet, pénzt. Emez erkölcsi sanctiót, tisztességet adhat s épp ezért adnak érte szintén szerelmet és pénzt. Gyakran előleget is adnak reá. Egy férfi, aki eme erkölcsi tőkével ügyesen tud operálni, évekig élhet meg a czupringer-ajtókra kiirt foglalkozási ágak megtakarított filléreiből. Mert eljön egy időpont, amikor minden leányt egy vad, elkeseredett, tébolyszerű vágy fogja el a férjhezmenés után. S ekkor már mindegy, hogy ki elégíti ki ezt a vágyat, hogy ki adományozza a feleségi czimet. Ugyanaz a leány, ki tizennyolczéves korában, még ha egy házmesteri lakásban, két kapunyitás közt fogant is, a mesebeli királyfiról álmodozik, huszonnyolczéves korában megelégszik a legkétesebb egzisztenciával. S nem kérdi, hogy a párisi Sorbonneról vagy Illaváról jön-e szive ifja, csak jöjjön és tegye őt hitvéssé.

S ők jönnek is. Szerelmet hoznak, házasságot ígérnek s pénzt visznek. A szerelem istene jótékony homályba vonja a nőfosztogatásnak a területét, mivel az erkölcs ugy kívánja, hogy a szerelem és házasság általában egy homályos, titokzatos, félhangon és félészszel intézett ügy

legyen. Mindezek a házassági szédelgések, elszöktetett feleségek és faképnél hagyott leányok azért tenyészhetnek oly szaporán, mivel a mai erkölcs feltételezi és megengedi, hogy a nők ostobák s a szerelem titokzatos, fátyollal borított ügy legyen. S ezáltal a mai társadalmi rend az emberi lélek legmélyebbről előcsurgó, legtisztább érzésforrását egy mocsárszerű zavarossá teszi, melyben sok nemes lélek elmerül s minden szélhámós halászhatik.

Szász Zoltán.

INNEN-ONNAN.

△ **A szó és az intenczió.** A szabadelvűpárt értekezletén furcsán tisztázódott a különbség a szó és az intenczió között. Sándor Pál szerint Miklós Ödön lelki cinizmust látott Tisza Istvánban. Ezt tagadni nem lehet, de fölemelt fővel ki lehetett jelenteni, hogy az intencziója, mikor lelki cinizmust mondott, egészen más volt. Mesterember, kereskedő ember, napszámos, koldus, zsebmetező és egyéb becstelen teremtés, mikor ilyesmi körül hajba kap, bicskát ránt, összepofozkodik, zsidó urak párbajt vívnak, de politikusok tudnak latinul és emlegetik a büvszót: intenczió. Ez azt jelenti, hogy letagadás nélkül lehessen letagadni, amit nem lehet letagadni. Vagy azt jelenti, hogy beismeréssel is úgy lehet tenni, mintha misem történt volna. Gyönyörű formula, a párbajellenes liga hasznát vehetné. Csak-hogy pusztán ur élhet vele, a szegény ember, pláne zsidó, társadalmilag meghal, ha hozzá nyul.

* * *

♣ **Jó emberek.** Vörös László, a kereskedelmi miniszter elhatározta, hogy leszállítja a telefonozás díját és megengedi, hogy a levelezőlapnak mind a két, vagy ha van, aki tud, akár mind a három oldalára lehessen írni. Lukács György, a kultuszminiszter pénzt ad a Semmelweis-szoborra és kiadja a magyar iskolarendelelet; György Endre, a földművelési miniszter megcsinálja a földterhmentesítést, Kristóffy József, a belügyminiszter az általános titkos választói jog törvényét. A kegyelmes urak csak úgy ontják az országra, ami jó és finom, hasznos, üdvös és kellemes. Csupa nagyszerű, jó dolog, régóta epedett reform, amiért más körülmények között még életében kapna legalább is egy »kisméretű« szobrot a nemzettől minden miniszter. A baj csak az, hogy más körülmények között nem igen szokták ilyen hálaérzés kötelességével terhelni a nemzetet a miniszter urak. Mert más körülmények között a kormányok első föladata, hogy — számoljanak azokkal a bizonyos »viszonyokkal.« Ilyen föladatok azonban ezeket a mostani miniszter urakat nem kötik és nem feszélyezik. A gazdag Kohn, mikor a koldus Kohn szemrehányást tett neki, hogy az építendő templomra kevesebbet irt alá, mint ő, ezt felelte neki:

— Maga könnyen lehet gavallér, mert amilyen fáradtsággal aláír tiz forintot, aláírhat ezret is, de ha én száz forintot aláírok, az nekem száz forintomba kerül.

A telefon ugyan egyelőre egy fillérrel se lesz olcsóbb, de egy tanulság gyönyörűen kiviláglik ebből a mostani állapotból. Az, hogy mennyi temérdek jót és üdvöset tehet az ember, ha — nincsen módja hozzá.

* * *

♣ **A tizenegyedik óra.** Ez az idő, amelyet mi most élünk, a tizenegyedik óra ideje. A tizenegyedik óra tudvalevőleg az, amelyik már tiz órányira van az első órától és már csak egy órányira a tizenkettedik órától. A tizenkettedik órától, amelyben a szavak kimondatnak és a kérdések állítólag eldöntőd-

nek. Állítólag, mondom, mert igazában végleges döntések soha nincsenek. Se kis dolgokban, se nagy dolgokban. Mert a cselekvésekben benne van a világ örökkévalósága; csak a véges ember gondolja, hogy végük van, mikor a továbbfolyásukat nem látja; mikor megláthatná, — már csukva van a szeme. Soha a világon annyi várakozás, annyi függés nem volt, mint mostan. Vannak idők, mikor egyik kész esemény szinte rávilámlik a másikra, egymásra torlódik a sok szenzációs befejezettség, mikor minden vonat indul, még az is, amelynek fületlennek látszott a lokomotívja: most éppen megfordítva van. Az eseményeknek egész hadserege akar megtörténni és nem tud megtörténni, ha pedig megtörténik, mint ahogy megtörtént az orosz alkotmány, nem befejezés lett belőle, hanem új indulása — még izgalmasabb várakozásoknak. Nem tud most megszületni se béke, se háboru, se egyezség, se összeveszés, minden ma egy rébuszt hágy megfejtetlenül és egy másikat ad föl a — holnapnak. Minden sürgős és minden érett: ez a tizenegyedik óra határozatlansággal és feszültséggel teljes ideje, míg azután út az a bizonyos tizenkettedik óra, amelyben kiderül, hogy az történt, amit — mindenki megjövendölt vagy legalább is megjövendölhetett volna.

* * *

△ **Klein Lipót.** Klein Lipótnak semmi köze a katonasághoz, semmi köze a polgársághoz, még kevésbbé a kettő közötti viszonyhoz. Klein Lipót hetibéres proletár, nyomdász, szedő, vagy főszedő, aki egyaránt megsüvegel és magában lenéz polgárt és katonát egyaránt. S polgárnak, katonának baja akad egymással, elintézik úgy, ahogy, véresen is, de túlélnek a maguk ügyét, csak Klein Lipót, akinek semmi köze sincs hozzá, halt bele. Ez a Klein Lipótok tipikus sorsa. A Klein Lipótok mindent komolyabban vesznek, mint a többiek s meg is adják az árát. A hazáért ők halnak meg igazán, mikor mások csak tósztolnak a halálról, az igazságért őket csukják be, az adós, ságukért az ő párnájuk licitálódik el, házasságban övük a legnagyobb gyermekáldás s a tiz parancsolatból csakis őket köti: ne lopj! Ők azok, akik minden erényre ráfizetnek, holott a többi él az erényeiből. Mért éppen az ő testét járta át a tiszt kardja? Nem a tiszt tehet róla, mert nem ez nézte ki magának Klein Lipót, hanem maga szegény Klein. Aki nem értvén semmit a történőkből, csak reflex mozdulatokkal és impulzusokkal szerkesztője mellé áll, hogy megvédelmezze. Megfordítva talán a szerkesztője is így tett volna, de nem járt volna így. Bár ki tudja? Az ujságírók is Klein Lipótok, csak a nagy politikusok, akikkel dolgoznak, sohasem azok.

* * *

+ **A pech.** Nemcsak a karddal vagdalóznak és nemcsak karddal szurkálnak az emberek. Útnak vasbottal és szurnak bicskával meg konyhakéssel is. A kardafféreknek tehát első-sorban aligha a kard az oka. Ha a tisztet eltiltanák a kardviseléstől, a méltányosság megkövetelné, hogy tilos legyen a vasbot, meg a zsebkés hordása is, mert ha nem igazság az, hogy a fegyveres katona összevagdalthassa a védtelen polgárt, az se lenne igazság, hogy a védtelen tisztet megbotozhassa a haragos polgár. Viszont azonban való az is, hogy a kardnak csak olyan kézben szabadna megmaradnia, a mely megbecsüli annyira, hogy nem fordítja a védtelenség ellen. Mert aki így cselekszik, arról tesz bizonyosságot, hogy nem ért a kardhoz, nem ismeri a természetét, nem fogja föl a hivatását, nem érti meg a rendeltetését. Súlyosabbá teszi az ilyen esetet, ha még a pech nyilvánvaló tünetei járulnak hozzá. Aminthogy a pech riktó színeiben ragyog a kardaffér, mikor a polgár, akit megvágta, szerkesztő, és a polgár, a kit hasbaszurtak, szoczialistavezér. Már ez nyilvánvalóvá teszi, hogy a *terepmegválasztás* kiválóan rossz volt, a vállalkozás kimenetelére a lehető leg-hátrányosabb természetű. A pech pedig megdöbbentő tulajdon-

ság ott, ahol a jövő hadvezérei készülnek. Még jó ilyen körülmények között, ha az ember peches volta már hadnagy korában kiderül és nemcsak akkor, mikor már — hadvezér.

* * *

△ **Az önérték.** Roosevelt csudálatos ember, hogy bele tudja magát élni az európai uri fogalmakba. A praktikus yankee józanul úgy gondolkodik, hogy ha már fizetni kell, mindegy, hogy milyen czimen. S meg kell értenie, hogy ez nem mindegy. Az orosz méltóság nem engedi meg, hogy Oroszország elismerje megverését, csak azt, hogy a japánokat nem verte meg ő. Hallani sem akar sem hadikárpótlásról, sem Szachalin-sziget átengedéséről, mert az sérti méltóságát s Rooseveltt, a praktikus yankee találta ki, hogy a hadikárpótlás ne legyen hadikárpótlás, csak kősztpénz az orosz hadifoglyokért s Szachalint ne adja át, hanem adja el Japánnak azon a pénzen, mely a kősztpénzből még fönmarad. Ez már más, erről már lehet csevegni. S nincs kizárva, hogy ezen az alapon Oroszország fizet és Japán kap, a béke meglesz és a megvert és fizető Oroszország fölemelt fővel néz szét a világon: ingyen és teljes méltósággal jutott a békéhez.

IRODALOM.

Diogenes és Goethe.

Ahogy elvégződik a vakáczió, minden apában többé-kevésbé kifelé fordul egy kicsit a Hamlet. Tíz kérdés és száz bökkenő feltámad mindenkinek a lelkében, akinek folytatása is van, — különösen akkor, ha ez a folytatás már ott tart, hogy a »bellum, belli, bello« titkait kell bemagolnia. A gimnázium küszöbén.

A tíz kérdés és száz bökkenő nem legkisebbje az, hogy ugyan az iskolának mire kell tanitania a növendékét: az életre-e, vagy pedig még valami másra is? És hogy az »életre való tanítás« alatt csak a tudás praktikus használatának megtanítása értsék-e, vagy több és kevésbé száraz valami is?

És elgondolkozhatunk itt igen különös viszonylatokon, — valóban Hamlet módjára. Az cselekszik-e helyesen, aki mindent, amit tud, belevisz a maga gyakorlati életébe, vagyon gyanánt értékesít és kiél? Vagy pedig az, aki a tudása egy részét megtartja egészen magának és valami nemével a szüziességnek semmit sem mutogat belőle a kívülvilágnak?

És viszont: arra való-e a tudásunk, hogy az életben külső kényelmekre váltsuk fel, avagy arra, hogy egy része ellenérték nélkül pusztán a saját nemes radioaktivitása révén sugározzék bele a világba? Vajjon igaz-e valóban, hogy ha én többet tudok, mint a szomszédom, akkor az élet több kényelmére, mondjuk több pénzre, van jogom? Vagy pedig éppen azért, mert többet tudok amannál, beérhetem kevesebb külső jóval is, mert olyan valamim van, ami amannak nincs meg?

Es végül megcsóválva a kérdést és kihajítva egészen a legszélso szélsosegig: Diogenesnek van-e igaza, vagy a szanatoriumtulajdonosnak?

Akárhogy iparkodtam is eddig elmélyíteni a kérdést (értsd: konfuziót csinálni), hogy azután belebujva a zavar felkavarodott iszapjába, ne kelljen bevallanom, hogy nem tudok felelni ezekre a kérdésekre: nem sikerült a dolog. Még mindig nem elég zavaros, de nem is elég tiszta. Azért legjobb, ha eleve bevallom, hogy az olvasó az alábbiakban nem fog feleletet találni a fentebb felvetett kérdésekre. És ha feleletet akar, meg kell várnia *A Hét* kristályfejű »tanügyi bácsiját«, Ignotust, aki logi-

kája nádpálczájával majd szétüt az én gondolataim között és hamarosan rendet csinál.

Ellenben, ha megoldással nem is, adalékokkal mindenetre fogok szolgálni e kérdésekhez. Tudom például, kétségtelenül tudom, hogy az élet ugynevezett élehetetlenjei sokkal szebb életet élnek rendszerint, mint azok, akik az egész vonalon tudnak érvényesülni. Csakhogy a szépségeket, amelyek az életükben megvannak, csak ők maguk látják s ezért nincsenek irigyeik, csupán szánakozóik. Az életnek ezek az aggszüzei nem keserűen, hanem édes elégtétellel konstatálják néha-néha, hogy a gondolataiknak, a tudásuknak, a lelkük kincsének a javarészt sohasem prostituálta a világ. A zsugoriság, amely pénzben kifejezve piszok és szenny, ha gondolatokat őriz, megnevesül. És hogy az önzés egyáltalán nem rut dolog, hanem természetes, velünk született emberi szépség, arról legjobban tanuskodnak ezek a gondolat-önzők, akiknek a lelkében a tartózkodás parfümmé finomította az egész egoizmust.

Ellentéte volna ennek, hogy azoknak az élete, akik minden tudásukat a lehető legjobban értékesítik, akik minden gondolatukat nyomban pénzre váltják fel: sivar és igazi öröm nélkül való. Csakhogy az ellentét nem valóság, hanem csupán matematikai fogalom, vagy pedig irodalmi tetszetős kifejezés-forma. Magában az életben nincsenek ellentétek. S ezért a szépen gondolkozó napi-dijas, vagy falusi orvos élete sem sivar ugyan, de nem feltétlenül kietlen az az élet sem, amelyet a szakadatlanul a tudásából élő orvosprofesszor, vagy a napi gondolat-terméséből élő publiczista él át. Az élet sivatagjait valahol másutt kell keresni.

Az életben jobban kiérvényesült ember aligha volt Goethenél. Soha a nyomoruságot nem ismerte, soha a zárkózottság, szükségérzete el nem fogta, mindig a nyilvánossággal együtt s mindig a nyilvánosságnak élt. És elért mindent, amit elérhetett. Ha van iskola, amely egészen az életnek tanít, a Goethe iskolája valóban az volt.

Vizont Vajda Jánosnak, Madách Imrének az élete csupa zárkózottság, csupa szomorúság, csupa betegség, csupa félreismerés volt. Az életében Madách egyáltalán nem érvényesült, Vajda csak igen kis töredékében nagy egyéniségének. És ki mondhatja mégis, hogy Goethe élete nem volt csodálatosan szép és ki mondhatja mégis, hogy Madách és Vajda, ha ma megkérdézhették őket, nem mondanák-e a maguk életét sokkal szebbnek a Goetheénél. Mindnyájan szidjuk, lebecsméreljük a magunk életét, de ha komolyan és egész komplexumában átgondoljuk, mindnyájan arra jutunk, hogy nem cserélnénk sem Rothschilddal, sem pedig Roosevelttel, akit én a ma legirigylésreméltóbb emberének tartok.

Sokszor elgondolom, hogy ha a fiamat iskolába adom, mit kellene kérnem a tanárjától? És nyomban felbukkanik e mellett a másik kérdés is: ha ma, úgy ahogy ma látom a világot, újra iskolába kellene nekem magamnak mennem, mit kérnék a magam számára a tanáromtól? Ha a fiamnak kellene kérnem, bizony azt kérném, hogy sok praktikus tudást, sok az életben érvényesíthető okosságot, széles szemhatárt adjon neki. De ha magamnak kellene kérnem, szomjazó ajakkal és talán könnyező szemmel kérném: »adj idealizmust, adj naivságot, add vissza a gyermekégetmet!« Pedig nem szeretem magamat jobban a fiamnál és a fiamat is szeretem úgy, mint magamat.

Megduplázódó kétségek támadnak minden apában az iskolaév kezdetén, tíz kérdés száz bökkenő támad fel mindnek a lelkében. Mire nevelje a fiát, ha ugyan tanítassa? Diogenest csináljon belőle, vagy Goethét?

Mert én magam azt szeretném, ha Diogenes lehetnék, de a fiamat mégis jobb szeretném Goethének látni.

Hol itt az igazság?

Arne Saknussem.

Színház. Művészet.

A koránkelők. Immár három színházban játszanak versenyt a két szinkörrel, Óbudavarával és a cirkususszal. Publikuma egyiknek sincs, de a lányoknak amugy is kell gázsit adni, a költségek talán bejönnek az üres padokból is. A korán ébredő színházak kihúzzák az elősaison elősaisonját János-vitézzel, Ex-lexszel, Takarodóval, a színészek kihúzzák az időt tizig, se művészetről, se üzletről nem lehet szó, éppen csak buzgóságról. De azért az ujságok ugyanannyi hirt tudnak adni a színházakról, mint mikor üzlet is van, esetleg művészet is van.

A czopf gyásza. Két öreg francia halt meg rövid időn belül, két öreg gicsőr, édes, bájosan és gyötrelmesen finom öreg lovagok, abból a generációból valók, amely egy fennmaradt szerelmes sóhajást dédelgetett lelkében a rokkokóból és keverte ezt a finom elemet egy kis Prudhontól maradt romantikával, egy kis nyárspolgári bonhomiával és óriási, beláthatatlanul nagy szorgalommal. Az öreg Henner előbb vonult át a paradicsomnak abba az osztályába, ahol a kedves öreg urakat őrzik, most pedig utána ment Bouguereau és találkozni fog Cabanel mesterral, Roybettel, Delaunayvel, Gerôme-mal és finom bókók kíséretében fogják üdvözölni egymást, hogy elszabadultak a földről, amely hova-tovább szabad prédája lesz a nekivadult fiatalságnak. A Henner porcellánszinű hölgyeit még egyideig gyártani fogják, a műkereskedők, mert a párisi publikum egy részének nagyon kedvesek ezek a nyálkásan sima kis hullók, azután jön a történelem és kérelhetetlenül beletárazza az öregot a hivatalos nagyságok társaságába. Minekünk nem sok közünk van hozzá. A Bouguereau halálának azonban mi magyarok örülhetünk egy kissé, amennyire ezt keresztény felebaráti szeretetünk megengedi, hiszen sok magyar festőnek volt ő a mestere, az isten bűnül ne vegye ezt neki a túlvilágon s immár bizonyos, hogy ezután nem lesz szerencsénk az ő neveltjeihez, akik mind kétségbeejtően tudják a kontort s éppen azért rajzolni sohasem tudnak. Most jönnek majd a szobrok és az ünnepi beszédek, amit jó szívvvel kívánunk a többi öreg és fiatal gicsőröknek és pedig mentől hamarabb. (m.)

HETI POSTA.

Budapest. F. Á. Verse csakugyan jó. Kár, hogy levelet irt hozzá, mert az egészen kiábrándított. Hogy lehet ilyen szempontokat, annyira iskolás gondolkodással felhozni és ilyen verset csinálni? A vers tévedt önhöz, vagy levelében csak ön tévedt meg? A verset közöljük, a levelet iparkodunk elfelejteni.

Aforizmák. Ha már muszáj aforizmákat írni, tegyük meg hatvan és hetven, ne pedig husz és huszonkét év között.

Nem közzölhetők: Therzitesz. A költő sirja. Áltatás. Romokon. A vándor álma.

B. A. Sohse vesszünk össze azon, hogy a másnak szóló üzenetet önre olvastuk. A fő, hogy igaz és a sajnós, hogy a »mostani küldemény«-en nem változtat, hogy más küldemény nem előzte meg. A tévedés, ha mégis súlyt vet rá, onnan való, hogy Kiss József, aki különben a postadolgokat is intézi, távol van, s így az ön levele a pótszerkesztő kezébe jutott.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Legjobb a világon a *Natalia-arczenőcs* és *Natalia-arcviz*, hatásuk bámulatos. Készítője Joanovics T. Simon gyógyszerész Torontál-Vásárhely. Kapható: Török József gyógyszerész-tárában Király-u. 12. és Andrásy-ut 26. Budapesten.

Technikum Mittweida. A mittweidai műgyetem, amely állami felügyelet alatt áll, főképpen gépészmérnököket képez ki és a villamosági szakmában mérnököket, munkavezetőket és elektrotechnikusokat. Harminczhat éve áll fenn, a múlt évben 3810 látogatója volt és legutóbb jelentékenyen kibővítették. Téli szemesztere október 17-én kezdődik, de szeptember elsejétől kezdve már minden nap felvesznek tanulókat szeptember 26-án kezdődő ingyenes előkutatásra. Kimerítő tanítási programot küld az intézet titkársága Mittweidából, (Szászország.) A technikum a legutóbbi lipcei kiállításon a legnagyobb kitüntetést, a szász királyi állami érmet kapta meg.

SZEPLŐ,

fényes arcbőr, pattanás
4 nap alatt eltávolítható.

OKOS NŐK

nagyon jól tudják, hogy csak olyan szépítőszereket használhatnak, melyek egyuttal

ápolják a bőrt.

Ilyen csoda-szépítőszert a kedvelt

Diana-crém, Diana-szappan és

Diana-hölgypor (szarvas-bőrrel).

Ez a szépség titka. — Csakis a legelőkelőbb hölgyek ismerik és használják

A »Diana«-crémet, »Diana«-szappant és »Diana«-hölgyport használják a Népszínház, Nemzeti Színház, Király Színház és a Magyar kir. Operaszínház művésznői és énekesnői közül legtöbben.

Egy üveg-tégely Diana-crém (nap-pali használatra) — 75 kr.

Egy üveg-tégely zsiros Diana-crém (éjjeli használatra) — 75 »

Egy valódi nagy darab Diana-szappan — 75 »

Egy nagy üveg Diana-hajszesz 2 — »

Egy üveg-tégely Diana-pirosító 2·50 »

Egy originalis amerikai üveg Diana-parfum 2·50 »

Egy doboz Diana-hölgypor szarvas-bőrrel (fehér és rózsaszínű) 75 kr.

Leírás vagy használati utasítás mellékelve van. Levelezőlap utján megrendelhető:

ERÉNYI BÉLA
„DIANA“-GYÓGYSZERTÁRA,
Budapest, Károly-körut 5. sz.

Postai megrendelések naponta eszközöltek utánvét mellett.